

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Právní aspekty ochrany osobnosti v České republice
- s přihlédnutím k regionu města Brna**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**

**Vypracoval:
Bc. Lenka Gottwaldová**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Právní aspekty ochrany osobnosti v České republice - s přihlédnutím k regionu města Brna**“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 16. 3. 2009

.....
Bc. Lenka Gottwaldová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Bc. Lenka Gottwaldová

OBSAH

Úvod	2
1. Historicko-teoretická východiska sledované problematiky	4
1.1 Historický vývoj norem chránící osobnostní práva	4
1.2 Základní aspekty ochrany osobnosti	7
1.3 Právní úprava ochrany osobnosti	9
1.4 Organizace zabývající se ochranou osobnosti a jejími právy	29
1.5 Prostředky ochrany osobnosti v některých zákonech právního řádu ČR	31
1.6 Dílčí závěr	33
2. Ochrana osobnosti v sociální skupině seniorů v regionu města Brna	36
2.1 Ochrana práv uživatelů sociálních služeb v zařízeních pro seniory	38
2.2 Naplňování práv klientů v zařízeních pro seniory	45
2.3 Organizace zabývající se problematikou seniorů	53
2.4 Dílčí závěr	57
3. Ochrana osobnosti v profesní skupině policistů ČR v regionu města Brna	62
3.1 Práva a povinnosti policistů	62
3.2 Organizace a instituce zabývající se problematikou policistů	70
3.3 Dílčí závěr	73
4. Výzkumné šetření	75
4.1 Formulace výzkumného problému	75
4.2 Realizace dotazníkového šetření/získání dat	75
4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	76
4.4 Hypotézy	77
4.5 Zpracování dat	78
4.6 Analýza dat a jejich interpretace	92
Závěr	93
Anotace	95
Klíčová slova	95
Seznam použité literatury	96

ÚVOD

Lidé chtěli být vždy „Osobnosti“. Tématem lidské osoby se zabývali a zabývají nejen náboženství, literatura, umění, ale hlavně psychologie, filozofie a pedagogika. Náboženství i antická filosofie hovořila o osobách jako o duši a duchu, zdůrazňovala, čím se liší živí od mrtvých.

Člověk je kulturní bytost, stal se člověkem v nějaké společnosti a to tím, že přijal její jazyk a kulturu, tedy určitou roli. Navázal lidské vztahy a naučil se chovat. Být člověkem je kulturní role získaná výchovou. Do role vstupuje člověk s jistým záměrem, cílem. Chce něčeho dosáhnout, někam se dostat, něčemu čelit. Způsob jednání a vystupování si člověk více méně svobodně volí.

S uvědomováním si pocitu vlastního ohrožení se lidé začali zabývat ochranou své osobnosti. S vývojem společnosti je nutné myslet na otázku ochrany osobnosti. Zajistit, aby nedocházelo k zásahům do osobnostních práv a zabezpečit rozvoj jednotlivců. Z chování lidí v mezilidských vztazích vychází také teorie práva, která zdůrazňuje nezastupitelnou funkci morálky v procesu tvorby práva na ochranu osobnosti. Právo a morálka vzájemně usměrňují chování lidí v mezilidských vztazích.

V rámci diplomové práce bude provedeno srovnání dvou sociálních skupin, které vstupují do oblasti ochrany osobnosti. Jedna, která vystupuje z pozice státní moci, resp. orgánu chránícího bezpečnost, zdraví a majetek občanů České republiky a druhá z hlediska svého sociálního postavení.

Ve společnosti jsou nejvíce ohroženy tři skupiny obyvatelstva. Jednu z nich tvoří senioři, tedy nejzranitelnější a nejlákavější oběti. Vzhledem ke zvyšující se průměrné délce života a přibývání občanů vysokého věku je nutné se více věnovat jejich ochraně. Hledat cesty ke zkvalitnění jejich každodenního života a naplnění jedné ze základních lidských potřeb - pocitu bezpečí.

Cílem diplomové práce je zodpovědět na otázky, co jsou a jak se vyvíjela osobnostní práva a jak je tato skutečnost vnímána vybranou populací v Brně. Zda vybraná profesní a sociální skupina zná svá osobnostní práva. Zda vědí, které zákony, úmluvy a směrnice upravují jejich osobnostní práva. Jakou roli hrají organizace zabývající se ochranou osobnosti a jejími právy. Jak se liší jednotlivé právní předpisy upravující ochranu osobnosti. Zda a jak se liší vnímání lidských práv a jejich eventuální porušování v profesní skupině a sociální skupině.

První kapitola práce se zabývá historicko-teoretickými východisky. Zejména historickým vývojem právních norem, základními aspekty ochrany osobnosti, a současnou právní úpravou, jak vnitrostátní tak i mezinárodní. Pojednává o organizacích zabývajících se ochranou lidských práv a prostředky ochrany osobnosti v některých zákonech České republiky.

Na sociální skupinu seniorů v regionu města Brna jsem se zaměřila ve druhé kapitole. Je tvořena třemi oddíly, a to ochranou práv uživatelů sociálních služeb v zařízeních pro seniory, naplňováním práv klientů v zařízeních pro seniory a organizacemi působícími v oblasti problematiky seniorů.

Název „Ochrana osobnosti v profesní skupině policistů ČR v regionu města Brna“ nese třetí kapitola a obsahuje výčet osobnostních práv policistů, jejich uplatňování a vymáhání. V této kapitole se zmiňuji i o organizacích zabývajících se problematikou policistů, těch, které jsou zřizované za účelem podpory policistů, ale i těch, které kontrolují jejich práci.

Výzkumná šetření, východiska a stanovení cílů průzkumu, zkoumaný problém a formulace hypotéz, včetně výsledků dotazníkového šetření jsou zaznamenány v závěrečné čtvrté kapitole diplomové práce. V rámci prováděného výzkumu jsem chtěla dát možnost vyjádřit se oběma skupinám k celé zkoumané problematice, a to prostřednictvím uskutečněného anonymního dotazníkového šetření, doplněného o rozhovory. Výsledky byly graficky zpracovány a byly z nich vyvozeny logické závěry. Jako hlavní metoda pro zpracování diplomové práce bude užita metoda analyticko syntetická a komparace.

1. Historicko-teoretická východiska sledované problematiky

Všeobecná osobnostní práva jsou jedna z prvních, která si člověk během svého vývoje vůbec uvědomil a jako jedny z prvních je začal chránit a prosazovat. Lidská práva nikdo nevymyslel od stolu. Vycházejí z lidské zkušenosti, reagují na to, co se lidem děje, co považují za nespravedlivé.

1.1 Historický vývoj norem chránící osobnostní práva

Přirozenoprávní chápání občanských a lidských práv a svobod se vytvářelo postupně a ani dnes není přijímáno všeobecně. Myšlenkové předpoklady koncepce lidských práv a svobod se rodily již v dobách antiky a středověku. Vývoj státu jako instituce, odklon od Boha, křesťanské a reformační procesy měnily pohled na svobodu jedinců, jejich ochranu a práva.

Současně se lišil i pohled na platné a přirozené právo významných představitelů humanistické tradice v dějinách filozofie. Pojem přirozeného práva je jedním z klasických produktů antiky. Ve filozofickém významu vyjadřoval poměr mezi člověkem a veškerenstvím. Přirozené právo je nezávislé na státní moci a je věčné. O vyjádření jeho obsahu rozhoduje individuální rozum každého člověka. Platné právo je souhrn norem, jejichž zachování lze vynutit mocí toho či onoho státu. Právo v tomto smyslu se dělí na subjektivní¹ a objektivní². Vzniká teprve rozhodnutím zákonodárce a je registrováno v člancích a paragrafech zákonů.

Mezi významné představitele, kteří se zasloužili o vznik celé řady pojmů, teorií, učení o Bohu, o úloze státu a křesťanství, právních koncepcí, patřili Platón, Aristoteles, Seneca, Tomáš Akvinský, Hugo Grotius, Nietzsche, John Lock, Jean - Jacques Rousseau, J.S. Mill, ale i řada dalších, na jejichž koncepcích vznikly významné dokumenty a charty zabývající se ochranou lidských práv a svobod. V podmínkách českého myšlení to byli zejména J.A. Komenský a T.G. Masaryk.

¹ tj. oprávnění, kterému odpovídá povinnost chovat se určitým způsobem

² hmotné a procesní

Byli ale i představitelé, kteří ve svých učeních a myšlenkách přisuzovali větší moc státu a člověk byl více či méně předurčen k tomu, aby fungoval, nikoli aby se rozhodoval a jeho práva mu byla upřena. Co Rousseau nazval svobodou, platilo za Kanálem a na druhé straně Atlantiku za nesvobodu. Bylo-li v těchto končinách lidství hodnotou převyšující občanství bylo tomu na kontinentě naopak. Z jedné strany Rýna to učinil Comte, z druhé Hegel a Marx.³

Práva člověka a občana vyrostla jako ovoce křesťanství. Jedním jejich kořenem je transcendentalismus, druhým personalismus, k němuž se úzce pojí augustinovský primát vůle. Vůle je podmínkou svobody. Skrze vůli se všechny objektivní, logicko-ontologické vztahy proměnily ve svobodný vztah a ručení osobností. Vnitřní motivace nabyla vrchu nad objektivním aktem, mravnost se odlišila od funkce a oddělila od práva.⁴

O vytvoření základní kostry pojetí lidských práv se v 5. a 4. stol. př. Kr. zasloužili sofisté, kteří zaznamenávají rozpor platného a přirozeného práva. Základ pro soudobé chápání rovnosti a svobody položili stoikové⁵, jejichž učení zahrnuje koncepci vrozených práv a tím jsou si lidé rovni, žít ve shodě s přírodou i s vlastní přirozeností je pro blaho státu. Zatímco podle Epikura je svoboda odklonem od nutnosti, svoboda je součástí osudu a od něho je neoddělitelná. Zákonem, který ovládá svět, je Logos.⁶

První deklarace o lidských právech se objevují v dokumentech, jako je Magna charta libertatum nebo také Velká listina práv a svobod vydaná 15. června 1215 v Anglii, anglické Prohlášení práv⁷ (1689), Deklarace nezávislosti USA, přijata 4. července 1776, která byla výrazem odporu amerických kolonií vůči anglickému králi.

³ Komárková, B. Původ a význam lidských práv. 1 vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 118

⁴ Komárková, B. Původ a význam lidských práv. 1 vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 78

⁵ Stoikové prohlásili za nejcharakterističtější znak přirozeného práva svobodu a rovnost. Stoikové se stali původci nauky o rovnosti lidí a učiteli názoru, že lidská podstata tkví především ve svobodě

⁶ Pavlíček, V. a kol. PF UK. Občanská a lidská práva. 1 vyd. Praha: Aleko, 1992. s. 2

⁷ formální název: An Act Declaring the Rights and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown

Dále by do této oblasti patřila také Francouzská Deklarace práv člověka a občana vydaná 26. 8. 1789 a v roce 1789 (ratifikace ukončena 1791) a Spojenými státy schválena tzv. americká Bill of Rights (listina práv, prvních 10 doplňků ústavy).

Deklarace práv člověka a občana, formulovaná nejprve ve státech vznikající severoamerické unie a prostřednictvím francouzské revoluce přenesená na evropský kontinent, znamená od konce 18 století politický i právní počátek nové epochy státního života celé evropsko-americké civilizace.⁸

S výjimkou snah 19. století o zrušení otroctví se otázka lidských práv stala dominantní teprve ve 20. století. Zájem o ochranu lidských práv menšinových skupin byl vyhlášen Ligou národů na konci 1. světové války. Tato organizace mezinárodní spolupráce, vytvořená vítěznými spojenci, nikdy nedosáhla svých cílů a zanikla na počátku 2. světové války.

Myšlenka ochrany lidských práv vznikla naléhavě po druhé světové válce. Svět byl zděšen vražděním milionů Židů, politických vězňů, Romů, homosexuálů a postižených osob v nacistickém Německu. Lidé chtěli zajistit, aby už nikdy nemohlo být nikomu nespravedlivě upřeno právo na život, svobodu a státní příslušnost. Jedním z prvořadých úkolů vyspělých států se stává myšlenka vytvořit mezinárodní standardy lidských práv, které by poskytovaly ochranu všem občanům kdekoliv na světě. Zájem o ochranu základních práv menšinových skupin byl vyhlášen Společností národů na konci první světové války. Společnost národů nahradila po válce Organizace spojených národů.⁹

V roce 1945 reagovali zakladatelé OSN na krutosti druhé světové války zdůrazněním významu lidských práv v Chartě OSN. V roce 1945 vytvořila Organizace spojených národů Komisi pro lidská práva jako základní výkonný orgán pro otázky

⁸ Komárková, B. Původ a význam lidských práv. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 84. Obě deklarace jsou v podstatě chartou, zakládající ve vědomém protikladu k minulosti laický stát, omezený na funkce čistě utilitární. Je to stát, který se vědomě vzdal úkolu poskytovat svým občanům jakoukoli zákonem formulovanou direktivu k řešení konečných otázek lidského života. Vědomě se zřekl jejich kontroly, označiv je spolu s jinými za práva člověku inherentní a nezcižitelná, a považoval sám sebe za nástroj k jejich obraně. Vyloučil ze zásadních důvodů celou ideologickou, tehdy nábožensko-duchovní sféru z možného zásahu státní moci a omezil se na minimum řádu nutného k pokojnému chodu časně lidské existence

⁹ v textu též „OSN“

lidských práv v systému OSN. Předsedkyní byla zvolena Eleanor Rooseveltová, aktivistka za lidská práva, vdova po bývalém prezidentovi USA, Franklinu Rooseveltovi. Hlavním úkolem Komise bylo definovat základní práva a svobody.

Osobnostní právo jako neopominutelná součást novodobých moderních právních úprav je v neustálém vývoji na celém světě. V návaznosti na historické a společenské okolnosti, zejména v důsledku světových válek, lze ve vývoji lidské civilizace stále zřetelněji zaznamenat postupnou tendenci zabezpečovat různými právně-společenskými prostředky stále účinnější ochranu osobnosti fyzických osob.¹⁰ Osobnostní právo označujeme také jako všeobecné osobnostní právo nebo právo na ochranu osobnosti.¹¹

Lidská práva nejsou ohrožena jen nároky politickými, náboženskými, ale i konzumním životním stylem současného člověka. Lidská práva jsou proto základní podmínkou života moderní společnosti.

1.2 Základní aspekty ochrany osobnosti

Osobnost je individuální struktura a jednota relativně stálých vlastností, psychických procesů a vztahů. Tato relativní jednota určuje projevy chování člověka vůči vnějšímu světu.¹² Člověk je nejen tvorem přírodním, biologickým, ale především společenským. Každý z nás je ve svém vývoji (evoluci) determinován biologicky (zejména dědičností a zráním) a sociálně (učení, výchovou a komunikací v určitém prostředí).¹³

Osobnostní právo je osobnostním právem proto, že patří nerozlučně každé fyzické osobě jako individualitě a suverénu a dále, že jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty lidské osobnosti v jejím celku, neboli v její fyzické a morální jednotě. V rámci takto jednotně chápaného osobnostního práva existuje uzavřený okruh jednotlivých dílčích osobnostních práv (např. právo na tělesnou integritu, právo na osobní svobodu,

¹⁰ Knap, K. a kol. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Linde: Praha, 2004. s. 37

¹¹ Jehlička, O., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 7. vyd. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 88

¹² Kohoutek, R., Poznávání a utváření osobnosti. Brno: CERM, 2001. s. 52

¹³ Kohoutek, R., Poznávání a utváření osobnosti. Brno: CERM, 2001. s. 99

právo na čest, důstojnost a dobrou pověst osobní povahy, právo na osobní soukromí a v jeho rámci na intimní sféru), jejichž předměty jsou jednotlivé nehmotné hodnoty, které tvoří neoddělitelnou součást integrity osobnosti v jejím celku, tj. v její celkové fyzické a morální jednotě.¹⁴

Úprava osobnostních práv prodělala a prodělává svůj vývoj. Ve vývoji lidské civilizace lze zaznamenat, díky historickým a společenským zvláštnostem různých politických a sociálně-ekonomických epoch, snahu zabezpečovat ochranu osobnosti fyzických osob různými prostředky včetně právních.

Ústava České republiky prohlašuje ve svém čl. 1 Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodě člověka a občana. Tato úcta je vyjádřena jejich výčtem a konkretizací zejména v Listině základních práv a svobod¹⁵, ale i v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Lidská práva mohou být v zásadě definována jako ta práva, která jsou nám vlastní a bez kterých bychom nemohli žít jako lidské bytosti. Umožňují rozvinout a plně využít lidské kvality, naši inteligenci, talent a vědomí k uspokojení duševních a dalších potřeb. Vycházejí z rostoucích potřeb člověka na život, kde vrozená důstojnost a hodnota každé lidské bytosti je respektována a chráněna.

Lidská práva jsou založena na důstojnosti a humánních hodnotách člověka, jsou to práva univerzální, nelze je nikomu odejmout a jsou pro všechny stejná. Znamená to, že náleží každému člověku a nikdo se jich nemůže vzdát. Platí pro každého stejně - bez ohledu na rasovou příslušnost, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, politický nebo jiný názor, národnost nebo sociální zařazení, místo narození nebo individuální stav.

¹⁴ Knap, K., a kol. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Linde: Praha, 2004. s. 17

¹⁵ v Listině je třeba hledat nejširší ústavněprávní základ pro úpravu osobního statusu fyzických osob, resp. pro úpravu jejich základních práv a svobod jako ústavního uznání lidských i občanských práv základních svobod. Citace Knap, K., a kol. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Linde: Praha, 2004. s. 16

Lidská práva se dotýkají vztahů mezi jednotlivci a státem. Regulují a kontrolují státní moc nad jednotlivci, poskytují jedincům svobody ve vztahu ke státu a vyžadují na zemích, aby uspokojovaly základní lidské potřeby osob na území s jejich působností. Jsou sdílená všemi kulturami a národy a nelze si z nich vybírat podle okamžité potřeby. Lidská práva jsou totiž nedělitelná a vzájemně související, ať už je řeč o právech občanských, politických, hospodářských, sociálních či kulturních.

Máme-li k pojmu lidských práv přistoupit vědecky, je nezbytné dobře rozlišovat rozdílné roviny analýzy, které si pojem žádá. Omezíme se v zásadě na tři z nich.¹⁶

První je rovina filozofie a morálky lidských práv (v současné době se raději mluví o etice lidských práv), tedy materiální pramen právního vyjádření těchto práv.

Další rovinu představuje politická ideologie lidských práv tak, jak ji praktikují ve vnitrostátním i mezinárodním měřítku politické strany, odbory, humanitární sdružení, vlády i mezinárodní organizace. V rámci mezinárodního společenství nastavuje „diplomacie lidských práv“ zvláště kontrastní tvář. Lidská práva, jež jsou předmětem publicity všeho druhu i manipulace ze strany režimů, které se zbavily veřejného mínění, se zjevně stala nástrojem boje, který sleduje veřejné mínění, a jsou vystavena nesmírné politizaci, která převrací jejich pravou povahu.

Třetí rovinu tvoří platné právo lidských práv, s nímž se pojí institucionální záruky. Pozitivně právní úprava lidských práv je svým způsobem vyčnívajícím vrcholkem ledovce „lidských práv“, který by neexistoval bez nižších vrstev (filozofických základů, politických vyjádření, diplomatických diskusí).

1.3 Právní úprava ochrany osobnosti

Právní ochranu osobnosti můžeme hledat v právu ústavním, trestním, správním, občanském a v některých částech soukromého práva (v právu pracovním, rodinném a právu duševního vlastnictví). Právo na ochranu osobnosti náleží bez rozdílu každé fyzické osobě (od narození člověka).

¹⁶ Sudre, F. Mezinárodní a evropské právo lidských práv. 1.vyd. Masarykova univerzita: Brno, 1997. s 11

Právní úpravu, jak již bylo zmíněno, lze hledat jak ve vnitrostátním, tak mezinárodním právu. Na úvod této podkapitoly bych ještě ráda uvedla rozdíl mezi úmluvou a deklarací. Úmluva je právně závazná dohoda, jejíž platnost je podmíněna ratifikací určitého počtu států. Deklarace není právně závazná, ale obsahuje morální závazek, protože je přijata mezinárodním společenstvím.

VNITROSTÁTNÍ ÚPRAVA

V České republice je základním právním dokumentem na ochranu lidských práv Listina základních práv a svobod¹⁷, která je podle čl. 112 Ústavy ČR nedílnou součástí ústavního pořádku ČR. Byla vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady dne 16. prosince 1992 pod č. 2/1993 Sb.

Listina základních práv a svobod uznává neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazující na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů. Podle čl. 1 věty druhé Listiny, jsou základní práva a svobody nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Nezadatelnost základních práv a svobod znamená, že subjekt nemůže tato práva postoupit, zadat, dát do zástavy. Nezcizitelnost spočívá v tom, že je nelze převést za úplatu či darovat jinému. Nepromlčitelností rozumíme, že nezanikají mlčením, člověk o ně nemůže přijít. Nezrušitelnost zaručuje, že je státní moc nemůže zrušit, tzn. trvají věčně.

Listina v čl. 3 odstavce 1) uvádí, že základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

¹⁷ v textu též „Listina“

Subjektem základních lidských práv a svobod rozumíme nositele oprávnění, které tvoří jejich obsah. Pro označení subjektu práv a svobod používá Listina různé podoby: „každý“, „nikdo“, „občan“, „cizinec“, „mladistvý“, „děti“, „národnostní a etnická menšina“, „obviněný“, „zaměstnanci“. Nejčastěji je používán pojem „každý“, důležitým subjektem je i „občan“.

Objekt je to, k čemu směřují práva a povinnosti, v určité míře odhaluje skutečný obsah a hranice oprávnění, resp. míry nutného jednání. Objektem práv a povinností zakotvených v Listině jsou věci, výsledky tvořivé duševní činnosti, hodnoty lidské osobnosti (tj. život, zdraví, osobní svoboda, důstojnost, čest) a určitá jednání, resp. výsledky jednání lidí.¹⁸

„Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“¹⁹ Ovšem člověk nemá jen práva, ale i povinnosti. Povinnosti lze uložit pouze na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Státní orgány mohou jednotlivcům ukládat povinnosti jedině na základě zákonů a v jejich mezích. Druh, obsah a rozsah povinností občanů smějí být stanoveny pouze zákonem.

Výčet chráněných lidských práv a svobod obsahuje Listina základních práv a svobod v hlavě druhé, oddílu prvním. Listina zakotvuje tyto skupiny práv a svobod:

I. Základní lidská práva a svobody:²⁰

- a) právo na život,
- b) osobní svoboda, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí,
- c) právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména,
- d) právo vlastní majetek,
- e) nedotknutelnost obydlí,

¹⁸ Zoubek, V., Bílek, P. Lidská práva a policie (v kontextu právního státu), Praha: Policejní akademie ČR, 2001. s. 20

¹⁹ Čl. 2 odst. 3) „Listiny“

²⁰ Z č. 2/1993 Sb. „Listina“, Oddíl první Základní lidská práva a svobody, Čl. 5 – 16

- f) nedotknutelnost listovního tajemství, tajemství dopravovaných zpráv a jiných písemností, tak i osobních údajů,
- g) svoboda pohybu a pobytu,
- h) svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání,
- i) svoboda projevu náboženství nebo víry,
- k) svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby.

Tato základní lidská práva a svobody zaručují sféru osobní integrity. Jsou spojená s podstatou člověka a jako taková jsou absolutní a věčná. Pro ostatní občany a státní orgány z toho vyplývá absolutní nutnost toto respektovat a nezasahovat. Případné zásahy jsou možné jen při splnění zákonem stanovených podmínek.²¹

II. Politická práva:²²

- a) svoboda projevu,
- b) právo na informace,
- c) petiční právo,
- d) shromažďovací právo,
- e) sdružovací právo,
- f) právo podílet se na správě veřejných věcí,
- g) volební právo,
- h) právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod.

Politická práva a svobody vytvářejí pro občany možnost účastnit se veřejného politického života. Tato práva jsou upravena v samostatných zákonech.

Hlava čtvrtá Listiny upravuje v člancích 26 - 35 práva v oblasti hospodářské, sociální a kulturní. Oprávnění uvedená v čl. 26, 27 odst. 4, čl. 28-31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 je možné jen na základě zákonů, které tyto ustanovení upravují.²³

²¹ Z č. 2/1993 Sb. „Listina“, Obecná ustanovení, Čl. 4

²² Z č. 2/1993 Sb. „Listina“, Oddíl druhý Politická práva, Čl. 17 – 23

²³ čl. 26 bod a) až c), čl. 27 bod d), čl. 28 -31 bod d) až k), čl. 32 l), čl. 33 až 35 bod m) až q)

III. Hospodářská, sociální a kulturní práva:

- a) právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu,
- b) právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost,
- c) právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací,
- d) právo na stávku,
- e) právo na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky,
- f) právo se svobodně sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů,
- g) právo žen, mladistvých a osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky,
- h) právo občanů na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele,
- i) právo na zajištění základních životních podmínek,
- j) právo na ochranu zdraví,
- k) právo na bezplatnou zdravotní péči,
- l) právo na zvláštní zákonnou ochranu rodičovství a rodiny, dětí a mladistvých,
- m) právo na vzdělání,
- n) právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti,
- o) právo na přístup ke kulturnímu bohatství,
- p) právo na příznivé životní prostředí,
- q) právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

Právo na soudní a jinou právní ochranu je obsaženo v hlavě páté „Listiny“ v článcích 36 až 40.

IV. Právo na soudní a jinou právní ochranu:

- a) právo domáhat se práva stanoveným postupem,
- b) právo na přezkoumání rozhodnutí orgánu veřejné správy,

- c) právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem,
- d) procesní práva,
- e) základní zásady trestního řízení.

Jak již bylo uvedeno, občané nemají ovšem jen práva, ale i povinnosti. Povinnosti upravuje čl. 4 Listiny a to tak, že mohou být ukládány jen na základě zákona a v jeho mezích a při zachování základních práv a svobod.

Právo na ochranu osobnosti je široký a různorodý soubor dílčích práv, která poskytují fyzické osobě soukromoprávní ochranu osobnostních práv, tzn. nemajetkových práv souvisejících s její osobní svobodou, tělesnou integritou, soukromým, rodinným životem, ctí, důstojností a postavením ve společnosti. V českém právním řádu je ochrana osobnosti zakotvena v čl. 10 Listiny základních práv a svobod.

Článek 10 Listiny upravuje ve svých odstavcích: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“

Základní rozčlenění osobnostních práv:

1. Právo na osobní svobodu – zaručuje fyzické osobě, že nesmí být omezována ve volnosti pohybu. Nezákonné omezení osobní svobody je jednak trestným činem omezování osobní svobody, jednak jde o zásah do osobnostních práv, za který má poškozený právo na přiměřené zadostiučinění.
2. Právo na tělesnou integritu – je rovněž chápáno souběžně veřejnoprávními i soukromoprávními prostředky.

3. Právo na osobní soukromí a rodinný život je samo o sobě velmi široké právo. Chrání se jím mimo jiné:
 - projevy osobní povahy,
 - osobní údaje,
 - rodinný život fyzické osoby.
4. Právo na podobu
5. Právo na jméno
6. Právo na čest a důstojnost
7. Právo na ochranu autorství – patří rovněž mezi osobnostní práva, ač se tradičně vykládá v rámci autorských práv.
8. Právo na slovní projevy osobní povahy

Ochrana osobních údajů je v České republice regulována zákonem č. 101/2001 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Zákon se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci a fyzické a právnické osoby. Zákon se vztahuje na veškeré zpracování osobních údajů, tzn. na zpracovávání údajů automatizovaně či jinými prostředky. Nevztahuje se na zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro osobní potřebu a zákon se rovněž nevztahuje na nahodilé shromažďování osobních údajů, pokud nejsou dále zpracovávány, a na některé další výjimky. 28. leden 2009 je Dnem ochrany osobních údajů. V evropských státech je v tento den připomínáno základní lidské právo na ochranu soukromého života, k němuž jsou osobní údaje klíčem.

Zásady ochrany osobních údajů

1. Každý, kdo požaduje osobní údaje, musí mít k jejich využití souhlas osoby, od které tyto údaje požaduje, nebo ho ke shromažďování osobních údajů musí opravňovat zákon.
2. Pozorně číst dokumenty, které podepisujeme. Jen na základě podmínek uvedených v dokumentu, námi podepsaných a odsouhlasených, mohou být naše osobní údaje dále využívány.

3. Souhlas s poskytnutím osobních údajů musí být vědomý, svobodný a informovaný - může být poskytnut pouze v případě, že obdržíme veškeré potřebné informace o zpracování našich osobních údajů.
4. Právo vědět, jaké osobní údaje dotčený subjekt shromažďuje. Pokud je zjištěno, že jsou uchovávané údaje nepravdivé nebo neúplné, máme právo požadovat jejich blokování, opravu, doplnění či výmaz.
5. Osobní údaje smí být uchovávány pouze po dobu, která je nezbytně nutná pro naplnění účelu jejich zpracování.
6. Je zakázáno pořizovat jakýmkoliv prostředky kopie osobních dokladů (občanský průkaz, cestovní doklad) bez souhlasu.
7. Pro evidenci vstupu do budov nesmí být vyžadováno rodné číslo, plně dostačující je jméno a příjmení, případně číslo občanského průkazu (v případě pracovního jednání služebního průkazu).
8. Osobní údaje uložené na nějaké záznamové zařízení (např. počítačový pevný disk), před případným prodejem pomocí zvláštních programových prostředků důkladně smazat. Běžné přeinstalování či jednoduché smazání není dostatečnou zárukou zničení uložených údajů.

Vztah vnitrostátního a mezinárodního práva na ochranu lidských práv je řešen článkem 10 Ústavy ČR. Podle něj jsou ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem. To znamená, že pro Českou republiku platné mezinárodní závazky v oblasti lidských práv jsou automatickou součástí našeho právního řádu a z hlediska právní síly se nalézají na úrovni ústavních zákonů České republiky. Musí být k dispozici v českém jazyce v oficiálním překladu a řádně publikovány ve Sbírce zákonů ČR.

Zatímco se v českém právním řádu za obecně závazné považují jen ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy, v systému mezinárodní ochrany lidských práv se do souborů instrumentů o lidských právech zařazují nejen mezinárodní smlouvy a jinak označené dokumenty podléhající ratifikaci nebo přístupu (úmluvy, dohody, pakty), ale též deklarace, prohlášení, rezoluce, doporučení, zásady, pravidla a jinak označené dokumenty, které nemají právně závazný charakter. Stěžejní místo mezi nimi zaujímá Všeobecná deklarace lidských práv, na kterou se jako na ideový

pramen ve svých preambulích zpravidla odvolávají mezinárodní smlouvy obsahující lidská práva. Deklaratorní texty nepochybně mají politický, morální a výchovný význam. Praktický význam pro jednotlivce (a v některých případech též pro právnické osoby) však mají jen ratifikované smluvní texty, zavazující státy vtělit do svého právního řádu (implementovat) konkrétní lidská práva, popř. povinnosti jednotlivců, nebo garantovat jejich přímou použitelnost.²⁴

MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY K OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV

Pro účely mezinárodní ochrany jsou nejvýznamnější ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy, které zakládají oprávnění jednotlivců, popř. skupin osob a nevládních organizací, obracet se se svými stížnostmi (oznámeními, žádostmi) na Výbor pro lidská práva, Komisi pro lidská práva a její Subkomisi pro předcházení diskriminace a ochranu menšin (v rámci OSN), na Evropskou komisi, resp. Evropský soud pro lidská práva (v rámci Rady Evropy).

Problematika ochrany lidských práv a základních svobod, které by měly patřit každé lidské bytosti, má svůj základ v přirozenoprávní škole. CHARTA OSN programově vytyčila ochranu lidských práv a základních svobod jako jednu ze svých priorit a stěžejních oblastí zájmu a následně pak uvedla ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948.

Výčet mezinárodních smluv jsem pro účely diplomové práce rozčlenila na univerzální dokumenty o lidských právech a základních svobodách, dělené na občanská a politická práva, hospodářská, sociální a kulturní práva a regionální dokumenty na ochranu lidských práv a základních svobod.

²⁴ Flegl, V.: Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv. Skripta. 1. vyd. Praha, C.H.Beck 1998. s. XI

Občanská a politická práva

- Charta OSN,
- Všeobecná deklarace lidských práv,
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech,
- Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia,
- Úmluva o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob,
- Úmluva o právním postavení uprchlíků,
- Úmluva o politických právech žen,
- Úmluva o státním občanství vdaných žen,
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace,
- Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu,
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen,
- Úmluva proti mučení jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání,
- Úmluva o právech dítěte.

Charta Organizace spojených národů byla podepsána **26. června 1945** v San Franciscu na závěr Konference Organizace spojených národů o mezinárodní organizaci a vešla v platnost 24. října 1945. Statut Mezinárodního soudního dvora tvoří integrální součást Charty. Je ustavující dokument světové organizace, který stanovuje práva a povinnosti členských států a stanoví orgány a postupy fungování OSN. Jako mezinárodní smlouva kodifikuje Charta základní principy mezinárodních vztahů – od suverenity a rovnosti mezi státy až po zákaz užití síly při řešení mezinárodních sporů.

Všeobecná deklarace lidských práv byla schválena Valným shromážděním Organizace spojených národů dne **10. prosince 1948**. Jejím smyslem bylo ustavit „všeobecnou normu, jejíž dodržování by mělo být cílem pro všechny národy“. Deklarace byla přijata 10. prosince 1948 a tento den je od té doby každoročně připomínán jako Mezinárodní den lidských práv. V třiceti člácích deklarace jsou vyjmenována základní občanská, politická, kulturní, ekonomická a sociální práva, kterým by se měli těšit všichni lidé ve všech zemích.²⁵

²⁵ <<http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=8>> dostupné na World Wide Web dne 4.1.2009

Mezi další nejdůležitější právně závazné dohody o lidských právech sjednané pod záštitou OSN patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech. Tyto dohody z roku 1966 rozšiřují ustanovení Všeobecné deklarace tím, že z nich vyplývají právně závazné povinnosti a ustavují orgány pověřené dohledem nad jejich dodržováním.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech je jedním z mezinárodních paktů na ochranu lidských práv přijatých v roce 1966. Nejdůležitější občanská a politická práva obsažená v Paktu jsou tato práva:

- nezadatelné právo každého jednotlivce na život,
- zákaz mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestání,
- zákaz otroctví a obchodu s otroky,
- právo na Svobodu a osobní bezpečnost,
- právo rovnosti před zákonem a zajištění právních záruk objektivního soudního řízení,
- právo na ochranu soukromí, rodiny, domovní svobody a listovního tajemství,
- svoboda myšlení, projevu, svědomí a náboženství, zákaz válečné propagandy,
- svoboda shromažďování a spolčování,
- zajištění práv dítěte a ostatních specifických skupin obyvatelstva,
- ochrana práv etnických, náboženských, jazykových či jiných menšin.

Část IV, Článek 28 Paktu zřizuje výbor pro lidská práva. Skládá se z osmnácti členů. Výbor pro lidská práva sídlí v Ženevě a jeho hlavním, nikoli však jediným, úkolem je projednávat zprávy smluvních stran o plnění závazků vyplývajících z Paktu. Výbor si za dobu své působnosti vybudoval významné prestižní postavení a je považován za jeden ze základních kontrolních orgánů a institucí dohlížejících na problematiku ochrany lidských práv a základních svobod. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl otevřen k podpisu od 19. prosince 1966 v New Yorku. Československá socialistická republika podepsala tento pak v New Yorku dne 7. října 1968. Tento dokument byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vstoupil v platnost na základě svého článku 49 dne 23. března 1976.

Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech je doplněním a rozvedením výše uvedeného paktu. Dle opčního protokolu totiž Výbor pro lidská práva může projednávat i stížnosti jednotlivců na porušování Paktu ze strany příslušné smluvní strany. Tato klauzule se však týká pouze těch smluvních stran, které Opční protokol přijaly. I přes toto omezení se však jedná o výrazný průlom do problematiky přístupu jedince, jako nového subjektu mezinárodního práva, k mezinárodním orgánům a institucím, v zájmu ochrany svých práv. Pokud tedy jednotlivec podá stížnost na chování některé smluvní strany, Výbor pro lidská práva toto oznámení posoudí a vezme v úvahu všechny písemné informace, které obdržel jednak od stěžovatele, jednak od napadené smluvní strany. Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech byl přijat dne 16. prosince 1966 v New Yorku. Při přístupu k Opčnímu protokolu bylo učiněno prohlášení k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, že Česká a Slovenská Federativní Republika prohlašuje v souladu s článkem 41 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, že uznává příslušnost Výboru pro lidská práva, vytvořeného na základě článku 28 Paktu. Opční protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 9 odst. 1 dnem 23. března 1976. Pro ČSFR vstoupil v platnost na základě téhož článku odst. 2 dnem 12. června 1991 a následně byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 169/1991 Sb.

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Hospodářská, sociální a kulturní práva vznikla jako potřeba rozšířit dosavadní existující práva zejména politické a občanské povahy. Hospodářská, sociální a kulturní práva jsou úzce spjata se stupněm hospodářské vyspělosti určité země. Dalšími faktory jejich implementace jsou např. historie, tradice, náboženské a filozofické představy obyvatelstva. V rámci posílení ochrany funguje od roku 1985 Výbor 18 nezávislých expertů pro hospodářská, sociální a kulturní práva, který působí jako pomocný orgán Hospodářské a sociální rady OSN.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Smluvní dokument, v němž se signatáři jasně zavázali k zintenzivnění úsilí o rozvoj a dodržování všech práv v tomto paktu obsažených. Klíčovou zásadou pro aplikaci Paktu v praxi je zásada nediskriminace, resp. zákazu jakékoliv diskriminace. Mezi nejvýznamnější kategorie hospodářských, sociálních a kulturních práv, která jsou paktem definována patří:

- právo na práci, spravedlivou mzdu a sociální zabezpečení,
- právo na zakládání odborových organizací a svobodnou účast v nich,
- právo na přiměřený životní standard,
- právo na zabezpečení před hladem,
- právo na zdraví a právo na vzdělání.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech byl otevřen k podpisu od 19. prosince 1966 v New Yorku. ČSSR podepsala tento pakt v New Yorku dne 7. října 1968, vyhlášen byl ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb. Vstoupil v platnost na základě článku 27 dnem 3. ledna 1976 a pro ČSSR dnem 23. března 1976.

Další dokumenty:

- Úmluva o svobodě sdružování a ochraně práva odborově se organizovat,
- Úmluva týkající se odstranění nucené práce,
- Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání).

EVROPSKÉ DOKUMENTY NA OCHRANU LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

Evropský systém ochrany lidských práv a základních svobod je v současnosti tvořen Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 spolu s několika dodatkovými protokoly, dále pak Evropskou sociální chartou z roku 1961 a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, resp. celou řadou dalších instrumentů týkajících se problematiky ochrany národnostních menšin.

Rada Evropy je jednou z nejstarších evropských regionálních organizací. Byla založena 5. května 1949 v Londýně. Sdružuje 47 zemí, včetně 22 států střední a východní Evropy. Odlišuje se od Evropské unie, která sdružuje 27 států. Avšak žádná země dosud nevstoupila do Evropské unie, aniž by před tím nebyla členem Rady Evropy. Má své sídlo ve Štrasburku v severovýchodní Francii.

Základním právním dokumentem je Statut Rady Evropy, který podepsalo prvních deset zakládajících členů. Z něho vyplývá, že Rada Evropy sdružuje pouze ty státy, které uznávají a v praktických vztazích aplikují zásadu právního státu, dodržují ochranu lidských práv a základních svobod a napomáhají k demokratickému vývoji na evropském kontinentu. Za nedodržení závazků vyplývají pro porušitele sankce. Pokud členský stát přestane podporovat ochranu lidských práv a svobod a nedodržuje základní postuláty právního státu, může Rada Evropy rozhodnout o jeho vyloučení.

Ochrana lidských práv je jedním ze základních cílů Rady Evropy, jehož je třeba dosáhnout ve čtyřech hlavních oblastech:²⁶

- účinné sledování a ochrana základních práv a svobod,
- zjišťování nových rizik, jež hrozí lidským právům a lidské důstojnosti,
- rozvoj veřejné informovanosti o významu lidských práv,
- podpora věnovaná výchově k lidským právům a odborné přípravě.

Stanovy Rady Evropy

Od roku 1989 je hlavním cílem Rady:

- sloužit jako politické fórum a ochránce lidských práv v post-komunistických demokraciích v Evropě,
- pomáhat zemím střední a východní Evropy provádět a stabilizovat - vedle reforem ekonomických i politické, právní a ústavní reformy,
- poskytovat know-how v takových oblastech, jako jsou lidská práva, místní demokracie, vzdělávání, kultura a životní prostředí.

²⁶ <<http://www.radaevropy.cz/a1.php>> dostupné na World Wide Web dne 29.11.2008

Rada Evropy se snaží harmonizovat normy rodinného práva, chránit práva dětí a zvláště se zabývá problémy jednotlivce v jeho soukromém životě. Přijala Akční plán proti sexuálnímu zneužívání dětí (Action Plan against the sexual exploitation of children, 2001) a připravila Úmluvu o výkonu práv dětí (Convention on the exercise of the rights of children).

Ochrana lidských bytostí je potřebná zejména v lékařském výzkumu. Rada jako první připravila Úmluvu o lidských právech a biomedicíně (Convention on Human Rights and Biomedicine) s dodatečnými protokoly zabývajícími se transplantacemi orgánů a zakázala lidské klonování. Veškerá osobní data by měla být zpracovávána se zvláštním ohledem k respektování soukromí jednotlivce. Úmluva o ochraně jednotlivců (Convention for the protection of individuals) z hlediska automatického zpracovávání osobních dat takové soukromí zajišťuje.²⁷

K hlavním složkám Rady Evropy patří:²⁸

- Výbor ministrů, jenž je tvořen 47 ministry zahraničí nebo jejich zástupci a který sídlí ve Štrasburku (velvyslanci/stálí zástupci). Je to rozhodovací orgán Rady Evropy,
- Parlamentní shromáždění, sdružující 636 členů (318 zástupců a 318 náhradníků) ze 47 národních parlamentů a delegace zvláštních hostů ze dvou kandidátských států. Současným předsedou Parlamentního shromáždění je René Linden (Nizozemsko),
- Kongres místních a regionálních samospráv, jenž se skládá z Komory místních samospráv a Komory regionů. Současným předsedou je Halvdan Skard z Norska,
- Sekretariát, kde pracuje 1 800 zaměstnanců. Od září 2004 jej vede generální tajemník Terry Davis (Velká Británie), bývalý místopředseda Parlamentního shromáždění a bývalý předseda socialistické skupiny v Parlamentním shromáždění.

Statut Rady Evropy platí bez časového omezení. Smluvní strany však mohou z této organizace kdykoli vystoupit na základě písemného oznámení o této skutečnosti generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. V současné době jsou členy Rady Evropy prakticky všechny evropské země, včetně Ruské federace.

²⁷ <<http://www.radaevropy.cz/a2.php>> dostupné na World Wide Web dne 29.11.2008

²⁸ <<http://www.radaevropy.cz/cojere.htm>> dostupné na World Wide Web dne 29.11.2008

Listina o přístupu České republiky ke Statutu Rady Evropy byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, deponitáře Statutu, dne 30. června 1993. Statut vstoupil v platnost na základě svého článku 42 odst. b) dnem 3. srpna 1949 a pro Českou republiku v souladu se zněním svého článku 4 dnem 30. června 1993. Sbírka zákonů č. 123/1995 Sb.

Každá mezinárodní organizace si stanovuje celou řadu priorit, které jsou nutné k její existenci a k plnění úkolů, které jí byly svěřeny. K tomu, aby jakákoli mezinárodní organizace vládního charakteru mohla bezproblémově a efektivně plnit své funkce, je naprosto nezbytné, aby tyto subjekty byly vybaveny určitými výsadami a imunitami podobnými těm, které užívají státní orgány působící v oblasti mezinárodních vztahů a mezinárodního práva k zajištění jejich nerušeného působení. Rozdíl mezi výsadami a imunitami je především v obsahovém vyjádření. Zatímco výsady mají pozitivní obsah v tom, že umožňují jasně vymezenému okruhu osob požívat určitých práv nad rámec obecně stanoveného rámce práv a povinností, imunity zajišťují vynětí z jurisdikce některých osob z právního řádu daného státu. Výsady a imunity mezinárodních organizací a jejich zaměstnanců, resp. hlavních představitelů bývají v obecných rysech součástí základajících smluv a statutů příslušných mezinárodních organizací. Pokud to praxe vyžaduje, podrobněji jsou tato práva a povinnosti upraveny na jedné straně v mnohostranných dohodách o výsadách a imunitách konkrétní mezinárodní organizace nebo skupiny organizací (zejména v rámci systému OSN) na území příslušných členských států, na straně druhé pak dvoustranných mezinárodních smlouvách o určení sídla mezinárodní organizace, která je sjednávána mezi státem, na jehož území se sídlo organizace nachází a danou mezinárodní organizací. Všechny výše uvedené záležitosti se snaží řešit i **Všeobecná dohoda o výsadách a imunitách Rady Evropy**, z roku 1949, bez níž by efektivní fungování první evropské organizace zabývající se ochranou demokracie a lidských práv nebylo vůbec možné.²⁹

Všeobecná dohoda o výsadách a imunitách Rady Evropy byla přijata dne 2. září 1949 v Paříži. Na ni pak navázal Protokol ke Všeobecné dohodě o výsadách a imunitách Rady Evropy, který byl sjednán dne 6. listopadu 1952 ve Štrasburku.

²⁹ Lukášek, L. Vývoj lidské dimenze (ochrany lidských práv a základních svobod) v komentovaných dokumentech – 1. díl, Praha, VŠE, 2003. s. 293

Listina o přístupu České republiky ke Všeobecné dohodě o výsadách a imunitách Rady Evropy ze dne 2. září 1949 a k Protokolu ze dne 6. listopadu 1952 byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy, dne 28. dubna 1995. Dohoda vstoupila v platnost na základě jejího článku 22 dne 10. září 1952 a Protokol na základě článku 7 odst. b) dnem 11. července 1956. Dohoda i Protokol vstoupily pro Českou republiku v platnost dne 28. dubna 1995. Vyhlášeno ve sbírce zákonů č. 179/1995 Sb.

ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD VE ZNĚNÍ PROTOKOLŮ Č. 3, 5 a 8

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je hlavním obsahovým a myšlenkovým pilířem evropské dimenze ochrany lidských práv. Vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv. Byla přijata v Římě dne 4. 11. 1950. Na svoji dobu byla velmi moderním mezinárodně právním dokumentem a do dnešní doby byla doplněna pouze o 12 dodatkových protokolů.

Evropská úmluva o lidských právech a její protokoly zaručují:

právo

- na život, svobodu a bezpečnost jedince,
- na spravedlivý soud v občanskoprávních a trestních záležitostech,
- volit a kandidovat ve volbách,
- na svobodu myšlení, svědomí a náboženství,
- na svobodu názoru (včetně svobody hromadných sdělovacích prostředků),
- na vlastnictví majetku.

zákaz

- týrání a nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestání,
- trestu smrti,
- diskriminace při využívání lidských práv a svobod zaručených Úmluvou,
- vyhošťování vlastních státních příslušníků nebo odmítání jejich vstupu,
- hromadné vypovídání cizinců.

Úmluva vytvořila kontrolní a soudní mechanismus, který slouží k nápravě možných porušení práv a povinností z ní vyplývajících.

K zajištění plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami v této úmluvě se zřídila:³⁰

- a) Evropská komise pro lidská práva, dále jen „Komise“,
- b) Evropský soud pro lidská práva, dle jen „Soud“.

V zájmu usnadnění řešení požadavků nové, větší Evropy bylo na Vídeňském summitu v roce 1993 rozhodnuto nahradit původní dvoustupňový systém novým Evropským soudem pro lidská práva. Na základě dodatkového protokolu č. 11, došlo k reformě soudního a kontrolního systému ochrany lidských práv a základní svobod. Byl zřízen pouze jediný orgán, Evropský soud pro lidská práva, který zastává i funkce zrušené Komise.³¹

V průběhu času a v závislosti na vývoj v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod bylo nutné Úmluvu doplnit, tzv. dodatkovými protokoly. Mezi nejvýznamnější patří Dodatkový protokol (bez označení) a dodatkový protokol č. 2³², 4³³, 6³⁴, 7³⁵ a 11.

Dne 21. února 1991 byla v Madridu podepsána jménem České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, a tyto další smluvní dokumenty na Úmluvu navazující:

Dodatkový protokol, sjednaný v Paříži dne 20. března 1952,

Protokol č. 2 sjednaný ve Štrasburku dne 6. května 1963,

Protokol č. 4 sjednaný ve Štrasburku dne 16. září 1963,

³⁰ HLAVA II, Článek 19 „Úmluvy“

³¹ 1. listopadu 1998 - Podle Protokolu č. 11 Evropské úmluvy o lidských právech Rady Evropy (European Convention on Human Rights) zřízen jediný stálý Evropský soud pro lidská práva (European Court of Human Rights), který nahrazuje stávající systém

³² Protokol č. 2 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, který přiznává Evropskému soudu pro lidská práva pravomoc vydávat posudky

³³ Protokol č. 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod přiznávající některá práva a svobody jiné než ty, které jsou již uvedeny v Úmluvě a v prvním dodatkovém protokolu k Úmluvě

³⁴ Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti

³⁵ Protokol č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Protokol č. 6 sjednaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983,

Protokol č. 7 sjednaný ve Štrasburku dne 22. listopadu 1984.

S Úmluvou i Protokoly vyslovilo souhlas Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky a prezident České a Slovenské Federativní Republiky je ratifikoval s tím, že Česká a Slovenská Federativní Republika podle článku 64 Úmluvy činí výhradu k článkům 5 a 6 Úmluvy v tom smyslu, že tato ustanovení nebrání ukládání kázeňského trestu vězení podle § 17 zákona č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků Ratifikační listiny byly uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy, deponitáře Úmluvy, dne 18. března 1992.³⁶

Při ratifikaci bylo učiněno prohlášení:

Česká a Slovenská Federativní Republika prohlašuje, že po dobu pěti let, která se bude mlčky prodlužovat vždy o období dalších pěti let, pokud Česká a Slovenská Federativní Republika své prohlášení neodvolá před uplynutím probíhajícího období:

a) uznává pravomoc Evropské komise pro lidská práva přijímat podle článku 25 Úmluvy stížnosti osob, nevládních organizací nebo skupin osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, články 1 - 4 Protokolu č. 4 a články 1 - 5 Protokolu č. 7, pokud k porušení práv vyplývajících z těchto dokumentů došlo po nabytí jejich platnosti pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku,

b) uznává na základě vzájemnosti pravomoc Evropského soudu pro lidská práva podle článku 46 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod k výkladu a použití Úmluvy, článků 1 - 4 Protokolu č. 4 a článků 1 - 5 Protokolu č. 7, pokud k porušení práv vyplývajících z těchto dokumentů došlo po nabytí jejich platnosti pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku.

³⁶ SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. Změna: 41/1996 Sb. Změna: 243/1998 Sb.

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 66 odst. 2 dnem 3. září 1953. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v souladu s článkem 66 odst. 3 dnem 18. března 1992.

Dodatkový protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 6 dnem 18. května 1954 a pro ČSFR vstoupil v platnost na základě téhož článku dnem 18. března 1992.

Protokol č. 4 vstoupil v platnost na základě svého článku 7 odst. 1 dnem 2. května 1968 a pro ČSFR vstoupil v platnost podle téhož článku dnem 18. března 1992.

Protokol č. 6 vstoupil v platnost na základě svého článku 8 odst. 1 dnem 1. března 1985 a pro ČSFR podle téhož článku odst. 2 dnem 1. dubna 1992.

Protokol č. 7 vstoupil v platnost na základě svého článku 9 odst. 1 dnem 1. listopadu 1988 a pro ČSFR podle téhož článku odst. 2 vstoupil v platnost dnem 1. června 1992.

Protokol č. 9 vstoupil v platnost na základě svého článku 7 odst. 1 dnem 1. října 1994 a tentýž den vstoupil v platnost i pro Českou republiku.

Další tři základní Úmluvy

Evropská sociální charta (ETS č. 35) je analogií Evropské úmluvy o lidských právech v oblasti ochrany sociálních a ekonomických práv. Zaručuje taková práva jako je právo na práci a odbornou přípravu, na spravedlivé pracovní podmínky a odměnu za práci, na členství v odborech, na sociální a lékařské služby a sociální jistoty. Revidovaná sociální charta z roku 1996 (ETS č. 163) posiluje zásadu rovného postavení žen a přiznává práva v dalších oblastech, jako např. právo na důstojné bydlení. Uplatňování Charty je mezinárodně kontrolováno.

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (ETS č. 126) stanovuje doplňující ochranu pro uvězněné a vzaté do vazby, kteří by se mohli stát obětí týrání nebo nelidského či ponižujícího zacházení. Výbor má právo navštěvovat místa, kde úřady mohou držet osoby ve vazbě - věznice, vazební věznice pro mladistvé, policejní stanice, vojenské ubytovny, psychiatrické léčebny, apod. Úmluva zjišťuje, jak se zachází s lidmi zbavenými svobody, a navrhuje doporučení pro posílení jejich ochrany.

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (ETS č. 157) je prvním právně závazným multilaterálním nástrojem pro všeobecnou ochranu národnostních menšin. Do praxe se uvádí prostřednictvím vnitrostátních zákonů a programů. Úmluva stanovuje zásady závazné pro státy, které ji ratifikovaly. Jde především o rovnost před zákonem, přijímání opatření k zachování a rozvíjení kultury, zachování identity, náboženství, jazyka a tradic národnostních menšin, zajištění přístupu do hromadných sdělovacích prostředků, svobodné, pokojné kontakty mezi příslušníky národnostních menšin, kteří legálně žijí v různých státech.

1.4 Organizace zabývající se ochranou osobnosti a jejími právy

Organizace spojených národů

Název Spojené národy navrhl americký prezident Franklin D. Roosevelt a poprvé byl použit za druhé světové války v Deklaraci Spojených národů z 1. ledna 1942. Organizace spojených národů oficiálně vznikla 24. října 1945, kdy byla Charta ratifikována Čínou, Francií, Sovětským svazem, USA, Velkou Británií a většinou ostatních signatářských zemí OSN. Každoročně se proto 24. říjen slaví jako Den Spojených národů.

Historie přítomnosti Organizace spojených národů v České republice sahá do roku 1947, kdy byla v Praze otevřena kancelář Informačního centra OSN jako jedna z prvních "poboček" Spojených národů mimo domovský New York. Na konci roku 2000 využily organizace OSN působící v České republice nabídky MČ Praha 5 a dohodly se na vytvoření Domu OSN (v systému OSN nazývaný UN House), prvního společného sídla OSN v Praze.

Mezi nejdůležitější úspěchy Organizace spojených národů patří vytvoření uceleného souboru právních norem na ochranu lidských práv. Tento univerzální a mezinárodně uznávaný kodex mohou přijmout všechny národy a každý člověk se na něj může odvolávat. OSN definovala širokou škálu mezinárodně přijímaných práv, včetně práv ekonomických, sociálních a kulturních, občanských a politických, a zároveň vytvořila mechanismy zajišťující ochranu těchto práv a podporující vlády při jejich naplňování.

Instituce OSN na ochranu lidských práv:

- Rada pro lidská práva,
- Vysoký komisař pro lidská práva.

Vysoký komisař OSN pro lidská práva je představitelem Organizace spojených národů, který nese hlavní odpovědnost za činnost OSN na poli lidských práv. Je jmenován na čtyřleté období a pověřen mnoha úkoly, mezi něž patří mimo jiné:

- podpora a ochrana efektivního uplatňování lidských práv pro všechny lidi bez rozdílu,
- podněcování mezinárodní spolupráce v oblasti lidských práv,
- podpora a koordinace činnosti na podporu lidských práv v rámci OSN,
- účast na formulování nových norem pro lidská práva a podpora ratifikace dohod o lidských právech.

Na základě rozhodnutí generálního tajemníka předkládá vysoký komisař zprávy o své činnosti Komisi pro lidská práva a prostřednictvím Ekonomické a sociální rady Valnému shromáždění.

Úřad vysokého komisaře pro lidská práva je ústředním orgánem OSN pro problematiku lidských práv a slouží jako sekretariát Komise pro lidská práva, smluvních orgánů (expertních skupin dohlížejících na plnění dohod) a dalších orgánů OSN pro lidská práva. Úřad působí i přímo v terénu a poskytuje poradní služby a technickou pomoc.

Nejznámějšími organizacemi na obranu lidských práv jsou Amnesty International (dále také „AI“) vznikla 28. května 1960, Český helsinský výbor, Člověk v tísni, Liga lidských práv.

1.5 Prostředky ochrany osobnosti v některých zákonech právního řádu ČR

Při rozvoji ochrany osobnosti byly dříve uplatňovány především prostředky práva trestního. Bylo možno uplatnit ale i některé specifické svépomocné prostředky ochrany. Těmi byly například krevní msta, výkupné nebo souboj, který byl oblíben hlavně u vyšší třídy a udržel se v oblibě poměrně dlouhou dobu. Chráněna takto byla především čest a lidská důstojnost. Kromě již uvedených prostředků ochrany bylo možno využít také různé druhy pokut, které plnily funkci reparační a to i v případě nemajetkové újmy.

Každý člověk má právo na to, aby do jeho osobnostních práv nebylo ze strany třetích osob zasahováno.

Práva můžeme rozdělit do dvou skupin:

- materiální (hmotné) - dochází sice k nemajetkové újmě, ale na fyzické složce lidské osobnosti - je ohrožen život či zdraví člověka, a to jak fyzické, tak psychické,
- nemateriální (duševní) – újma se týká netělesných součástí lidské osobnosti, jako jsou její čest, dobrá pověst, lidská důstojnost, její soukromí, její jméno a projevy osobní povahy, ať jsou zachycené na hmotném podkladu či nikoli.

Dojde-li k porušení práva na ochranu osobnosti, může se dotčená osoba domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

Právní ochrany se lze domáhat:

- jednak přímo – obrátit se na osobu, která zasáhla do práva na ochranu osobnosti, sdělit jí, že se dopustila porušení práva na ochranu osobnosti a jakým způsobem a vyzvat ji, aby tuto újmu odpovídajícím způsobem napravila,
- pokud je první způsob neúspěšný nebo neodpovídá představám o nápravě újmy, musí dotčená osoba podat u soudu žalobu na ochranu osobnosti a musí se domáhat určitého vhodného způsobu nápravy majetkové újmy, kterou utrpěla,
- tzv. přiměřeným zadostiučiněním. Hlavním způsobem je omluva o určitém obsahu učiněná určitým způsobem. Cílem je pomoci nápravě nemajetkové újmy, k níž ze strany třetí osoby do práva na ochranu osobnosti došlo. Obsah omluvy by měl směřovat k jednání, jímž k porušení práva na ochranu osobnosti došlo, a její způsob by měl být volen tak, aby co nejúčinněji došlo k nápravě újmy v okruhu osob, které o ní věděly (ústní nebo písemná, soukromá či veřejná).

Obecné občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti:

- Dohoda
- Svépomoc
- Ochrana poskytovaná příslušným orgánem státní správy
- Soudní ochrana
- Žaloba na náhradu škody

Zvláštní občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti:

- Žaloba zdržovací
- Žaloba odstraňovací
- Žaloba satisfakční

Prostředky ochrany osobnosti v dalších zákonech právního řádu ČR:

- Prostředky ochrany dle tiskového zákona
- Prostředky ochrany osobnosti v zákoně o ochraně osobních údajů
- Prostředky ochrany v zákoníku práce
- Ochrana osobnosti v trestním zákoně
- Ochrana osobnosti v zákoně o přestupcích
- Ochrana podle autorského zákona

Ústavní stížnost

Stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva

1.6 Dílčí závěr

První základy osobnostního práva lze v dlouholetém vývoji lidské společnosti spatřovat již v antické filosofii a v myšlení o přirozeném právu u sofistů a stoiků. Římské právo poskytovalo ochranu před neúctou, ale nevytvořilo obecný pojem všeobecného osobnostního práva, tedy ani jeho obecnou ochranu. Nové myšlenkové podněty pro další rozvoj lidských práv, tedy rozvoj osobnosti a její ochrany, přineslo křesťanství a renesance. Ochrana v této době byla poskytována především trestním právem. V Evropě se stala základním mezníkem ve formulaci vyhlášení a uzákonění práv a svobod člověka a občana proslulá francouzská Deklarace lidských a občanských práv z r. 1789. Teoretickým základem vzniku moderní koncepce osobnostních práv se v 17. a 18. století staly v důsledku rozvoje racionalismu a osvícenství přirozenoprávní teorie.

Všeobecným cílem výchovy je zdravá, harmonicky rozvinutá a psychosociálně pozitivně orientovaná osobnost. Za osobnost považujeme každého jedince s jeho biologickými, sociálními, historickými a geografickými determinantami a s jeho osobitým životním stylem a specifickým sociálním místem. Osobnost je syntéza toho, co je v člověku původní, a toho, co si osvojil v socializačním procesu. Vyspělá a zralá osobnost se vyznačuje tím, že je schopná volby mezi různými hodnotami, a právě tím, že je schopna sebevýchovy.³⁷

Mluvit o lidských právech může někomu připadat jako nudné a zbytečné. To ale jen do chvíle, kdy jsou nám některé základní svobody odepřeny. Každý den jsou na světě v ozbrojených konfliktech zabity stovky neozbrojených lidí. Další desetitisíce lidí jsou denně vystavovány mučení a jinému krutému zacházení ze strany vlád, opozičních skupin, či dokonce svých příbuzných. Milióny lidí na celém světě právě v tuto chvíli čelí akutním následkům útlaku, válek a extrémní chudoby.

³⁷ Kohoutek, R. Poznávání a utváření osobnosti. Brno: CERM, 2001. s. 170

Většina států světa selhává v ochraně lidských práv svých občanů. Proto je nutné, aby každému člověku záleželo na dodržování práv ostatních lidí - ať už ve vlastní zemi nebo kdekoli na světě.³⁸

Pochopení podstaty ochrany osobních údajů je nejspolehlivější klíč k bezpečné orientaci v celé problematice, což je užitečné nejen v životě osobním, ale hlavně v životě společenském.

Pro výběr základních mezinárodních dokumentů k ochraně lidských práv jsou směrodatné dvě roviny jejího zabezpečování: vnitrostátní a mezinárodní. Obecně platí zásada, že při střetu vnitrostátních a mezinárodních právních norem upravujících základní (lidská) práva se má použít právní normy pro jednotlivce příznivější. Vnitrostátně je rozsah závazných mezinárodních smluv o lidských právech vymezen ustanovením článku 10 Ústavy České republiky.

Všeobecná deklarace spolu s mezinárodními pakty lidských práv a opčními protokoly k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech tvoří Mezinárodní listinu lidských práv. Úmluva je prvním úspěšným pokusem o zabezpečení ochrany řady práv a svobod uvedených ve Všeobecné deklaraci lidských práv přijaté OSN v roce 1948. Stala se v celém světě vzorem pro ostatní systémy, i pro Americkou úmluvu o lidských právech.

Právní předpisy k ochraně osobních údajů vznikly v 70. letech 20. století. Zvláštní zákon o ochraně osobních údajů, který je v souladu s mezinárodními dokumenty, musí garantovat ochranu osobních údajů bez toho, že by se jí jednotlivec musel nějak aktivně domáhat. Aktivně chránit musí ten, kdo osobní údaje zjišťuje, zpracovává a případně sděluje. Jednotlivec (fyzická osoba) je tím, kdo je chráněn.

Právní úprava České republiky si neklade za cíl absolutně bránit používání osobních údajů jiných lidí, jejím jediným deklarovaným a s větším či menším úspěchem naplňovaným cílem je zabránit zneužití osobních údajů a zároveň umožnit zpřístupnění osobních údajů k legálním účelům.

³⁸ <<http://www.amnesty.cz/pruvodce/ochrana.php>> dostupné na World Wide Web dne 3.1.2009

Rada Evropy je jediným stálým a nezávislým kontrolním mechanismem v Evropě, který zabezpečuje, že státy respektují široký okruh základních práv (především občanských a politických).

Lidská práva od svých osvícenských počátků až po poslední dokumenty OSN jsou výbavou člověka na cestu světem. Nezáleží na formulaci a legalizaci lidských práv, ale na tom jak je člověk dovede využít nejen ve vlastní prospěch. Důležité je, aby člověk prosazoval práva druhých lidí a aby se zastal slabých.

2. Ochrana osobnosti v sociální skupině seniorů v regionu města Brna

Ontogenetický vývoj člověka lze zhruba rozdělit do šesti období - věk kojence a batolete, dětství, mladistvý či školní věk, dospívání, dospělost a stáří. Do každého dítěte se „investuje“ spousta času, trpělivosti, shovívavosti. Dospělí se snaží o jeho rozvoj a zralost. Zdánlivě „neproduktivní“ stáří si ovšem zaslouží také naší pozornost, kdyby jen z důvodu toho, že oni nám věnovali právě tu spoustu času, trpělivosti a shovívavosti.

Stáří se dřív nebo později projeví na každém z nás. Mýty o stáří jako období nemoci, bezmoci a ekonomické nebo fyzické závislosti jsou v naší společnosti pořád převládající. Do nového tisíciletí jsme vstoupili jako nejstarší populace v historii lidstva. Náklady na penzijní systém a výdaje na zdravotnickou péči tím stoupají. Mladí lidé tedy mohou „staré“ lidi považovat za zátěž. Ale uvědomme si, že i my jednou budeme staří a možná i zbyteční a někomu na obtíž.

tabulka č. 1 Česká republika v číslech – Obyvatelstvo³⁹

OBYVATELSTVO				
Složení obyvatelstva podle věkových skupin k 31.12. (tis. osob)	2004	2005	2006	2007
Celkem	10 221	10 252	10 287	10 381
do 14 let	1 527	1 501	1 479	1 477
15 - 64 let	7 259	7 294	7 325	7 391
65 a více let	1 435	1 457	1 483	1 513
Muži	4 981	5 003	5 026	5 083
do 14 let	784	771	760	758
15 - 64 let	3 639	3 662	3 683	3 726
65 a více let	558	570	583	599
Ženy	5 240	5 249	5 261	5 298
do 14 let	743	730	719	719
15 - 64 let	3 620	3 632	3 642	3 665
65 a více let	877	887	900	914

³⁹ <[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/0E00307426/\\$File/14090805.xls](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/0E00307426/$File/14090805.xls)> dostupné na World Wide web dne 18.1.2009

Týrání, zneužívání a podvody na starých lidech mohou mít různé podoby - od fyzického násilí, přes sexuální zneužívání, vydírání, ponižování a odmítání pomoci. Oběťmi násilí nejsou jen lidé fyzicky či psychicky nemocní, ale i staří lidé soběstační a zdraví. Staří lidé byli vychováni k důvěře, ochotě, laskavosti a pomoci. V dnešním světě se tyto hodnoty vytrácí a je těžké těmto lidem vysvětlit, že musí být obezřetní, ne příliš přístupní, ochotní a důvěřiví.

V průběhu života si člověk osvojuje určité návyky, dovednosti, vzorce chování. S dovednostmi a nabytými zkušenostmi se snižuje ochota a schopnost na svém jednání a myšlení cokoli měnit. Starý člověk nejenže změny špatně snáší, ale stále méně chápe, že by se věci daly nebo dokonce by měly dělat jinak. V době technického pokroku je tedy nutné seniorům pomoci. Podlehnutí ztrátě nadějí a smyslu života může mít i nezvratné důsledky, například v podobě sebevražd.

Pokud hovořím o starých lidech či seniorech je dobré tento termín i vysvětlit. Z dostupné literatury není přesně dáno, co si pod pojmem senior jednoznačně představit. Obecně lze říci, že přetrvává představa, že senior je někdo, kdo dosáhl určitého vyššího věku. Český právní řád tento pojem nezná. V zákoně o sociálním zabezpečení se hovoří o „přestárlé osobě“.

Pod pojmem špatné zacházení můžeme rozumět vystavení osoby:

- 1) Tělesnému týrání** – vědomé způsobování fyzické bolesti, zraňování a fyzické omezování. Důsledkem tělesné týrání mohou být způsobeny zlomeniny, otoky, popáleniny od cigaretami, škrábance, podlitiny, stopy po kousání.
- 2) Materiální či finanční zneužívání** – zneužívání majetku a finančních prostředků starších osob. Důvodem může být neznalost vlastní finanční situace. Dále ochota pomoci a tím vpuštění cizích osob do bytu a následné odcizení uschovaných finančních prostředků. V tomto bodě lze uvést, že Policie České republiky má i v letošním roce jako jednu ze svých hlavních priorit ochranu seniorů.

3) Zanedbávání druhou osobou – osoba, která o staršího člověka pečuje, není schopna či není ochotna plnit povinnosti, které jsou po ní požadovány. Základní znaky jsou: nedostatečná hygiena, ošacení, nedostatek přísunu potravin, léků.

4) Vlastní zanedbávání péče o sebe sama

5) Emocionální týrání – ponižující jednání ze strany rodiny nebo přátel.

Z pohledu právního pod pojmem špatné zacházení budeme rozumět úmyslné neuspokojování nezbytných základní potřeb seniora nebo takové úmyslné jednání, které má za cíl starší osobě fyzicky nebo psychicky ublížit.

Špatného zacházení na seniorech se ve většině případů dopouštějí rodinní příslušníci nebo přátelé. V profesionálních institucích to mohou být ošetřovatelé či zdravotní personál. Ve většině případů se ale jedná o latentní případy. Špatné zacházení by ale nemělo být nikdy přehlíženo a tolerováno.

2.1. Ochrana práv uživatelů sociálních služeb v zařízeních pro seniory

Práva uživatelů můžeme rozdělit na základní lidská práva a svobody, která vyplývají z mezinárodních úmluv a ústavních norem České republiky a další práva, která jsou zakotvena v jednotlivých zákonech a jejich prováděcích předpisech. Při poskytování sociálních služeb se setkáme s právy individuálními, můžeme je označit jako konkrétní, jednotlivá práva. Jde např. o právo obdržet stravu a o právo opustit zařízení služeb.

Sociální služby a pomoc pro seniory zajišťuje město Brno prostřednictvím úřadů městských částí, odboru sociální péče Magistrátu města Brna a nestátních organizací. Ustanovení § 2 zákona o sociálních službách mimo jiné stanovuje, že sociální služby musí být poskytovány tak, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob/klientů. Základní lidská práva náleží každému bez rozdílu. U některých skupin osob (se zdravotním či mentálním postižením, senioři) se setkáváme s tím, že přestože tato práva mají, nejsou schopni je sami realizovat.

Jde většinou o práva, která my považujeme za samozřejmou součást života a v běžných situacích si je většinou ani neuvědomujeme. Možnost bránit se je u některých značně omezena, buď tím, že si svá práva neuvědomují a přijímají, co je jim nabídnuto, nebo nemohou svá práva vymáhat. Sociální služba by měla směřovat k tomu, aby klientům připadalo naplňování jejich práv jako samozřejmé, aby je chápali jako součást svého běžného života.

Pokud hovoříme o právech, musíme ovšem připomenout i povinnosti. I tyto osoby mají své povinnosti. Obecně lze říci, že tam, kde začínají práva jednoho, končí práva jiného. Za porušování povinností jsou klienti sociálních služeb odpovědni jako každý jiný člověk, a to včetně odpovědnosti trestní či správní.

V rámci **Magistrátu města Brna** jsou na území města Brna tyto domovy pro seniory:

- **Domov pro seniory Foltýnova** – zaměřuje se na seniory s chronickým onemocněním, zdravotním a tělesným postižením a seniory, kterým z důvodu nepříznivé sociální situace hrozí z důvodu věku a zdravotního stavu sociální vyloučení.
- **Domov pro seniory Koniklecova** – cílovou skupinou jsou občané v nepříznivé sociální situaci v seniorském věku, kteří potřebují pomoc při nezbytných životních úkonech, při péči o vlastní osobu a při zajištění chodu domácnosti, ale i ochranu před sociálním vyloučením. Za nepříznivou sociální situaci se považuje zejména oslabení nebo ztráta schopností z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu nebo krizové sociální situace. Službu lze poskytnout i seniorům, kteří jsou tělesně postižení, trpí stařeckou demencí, jsou postižení inkontinencí, atonií nebo onemocněním diabetes mellitus.
- **Domov pro seniory Okružní** – cílovou skupinou jsou senioři, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a chronického onemocnění a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

- **Domov pro seniory Podpěrova** – v zařízení jsou poskytovány služby domova pro seniory. Domov pro seniory zajišťuje klientům ubytování, stravu a pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo sociálně terapeutickou a aktivizační činnost.

- **Domov pro seniory Vychodilova a Tábor** – vhodný pro handicapované klienty. Domov nabízí různé možnosti kulturního a společenského charakteru. Cílovou skupinou jsou lidé, kteří dosáhli rozhodného věku pro přiznání starobního důchodu, mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku vyjádřenou I. nebo II. stupněm příspěvku na péči a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby.

- **Domov pro seniory Věstonická** – předmětem činnosti je ústavní péče o občany, kteří dosáhli věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu a kteří pro trvalé změny zdravotního stavu potřebují komplexní ošetrovatelskou péči, jež jim nemůže být zajištěna ani členy rodiny, ani pečovatelskou službou nebo jinými službami sociální péče.

- **Domov pro seniory Kociánka** - je registrován k poskytování sociálních služeb. Skládá se jak z domova pro seniory, tak z domova se zvláštním režimem. Poskytuje pobytové služby formou celoročního pobytu osobám, které dosáhly věku rozhodného pro přiznání starobního důchodu a v důsledku svého věku a zdravotního stavu vyžadují pravidelnou pomoc jiné osoby 24 hodin denně, ne však péči v lůžkovém zdravotnickém zařízení.

- **Domov pro seniory Kosmonautů** – domov pro seniory a domov se zvláštním režimem poskytuje pobytové služby klientům, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby – domov pro seniory. Poskytuje pobytové služby klientům, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění a klientům se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby – domov se zvláštním režimem.

- **Domov pro seniory Mikuláškovo náměstí** – základním posláním domova je poskytování dvou druhů sociálních služeb – domov pro seniory a domov se zvláštním režimem. Jedná se o ubytování, stravování, pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně a vytváření podmínek pro ni, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, poskytování sociálně-terapeutické činnosti. Domov svým klientům zajišťuje lékařskou, ošetrovatelskou, rehabilitační a základní sociální péči. Domov pro seniory poskytuje pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Cílovou skupinou domova se zvláštním režimem jsou občané, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách a občané se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí.

- **Domov pro seniory Nopova** – poskytuje sociální služby formou všestranné podpory pro zajištění běžného způsobu života seniorů a lidí v plném invalidním důchodu, kteří pro trvalou změnu svého zdravotního stavu mají sníženou soběstačnost a vyžadují pomoc jiné osoby 24 hodin denně. Domov je rozdělen na domov pro seniory a domov se zvláštním režimem. Hlavní náplní je ubytování, stravování, pomoc při zvládání běžných úkonů o vlastní osobu, poradenství, pomoc při osobní hygieně, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně-terapeutická činnost, aktivizační činnost, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Tabulka č. 2 **Kapacita ubytování v Domovech pro seniory**⁴⁰

Domov pro seniory	rok založení	lůžka	jednolůžkových	dvoulůžkových
Foltýnova	1988	213	125 garsonek	44 bytů
Kociánka	1961		331	157
Koniklecova	1993	70		
Kosmonautů		119		
Nopova	1978	225		
Okružní	1994	57 bytů o 65		
Podpěrova	1996	72		
Vychodilova	1994	82	62	10

⁴⁰ Adresář organizací působících v sociální oblasti ve městě Brně. Vydal: Sociální nadační fond města Brna „Domovy potřebných“, 2. doplněné vydání, září 2007

Tábor	1994	48		
Věstonická	1996	404		
Mikuláškovo nám.	2003	120	60	30

Na území města Brna jsou dále:

- Betanie – křesťanská pomoc Dům důstojného stáří
- Concordia Bonum – domov pro seniory, Domov sv. Ludmily
- Diakonie Českobratrské církve evangelické – pečovatelská služba
- Hospic sv. Alžběty v Brně
- JAS – Agentura domácí péče – při židovské obci Brno
- Maltézská pomoc – diecézní centrum
- Naděje - denní stacionář Ponávka
 - denní stacionář Velkopavlovická
 - domácí péče
 - domov pro přechodné pobyty seniorů s denním stacionářem Arménská
 - domov Jiskra naděje pro lidi postižené Alzheimerovou chorobou nebo těžkou demencí
 - domov pro přechodné pobyty seniorů s denním stacionářem Hapalova
 - dům pokojného stáří Ptašinského
 - pečovatelská služba Arménská
- Oblastní charita Brno - denní a přechodný pobyt
 - domácí péče (CHOPS Brno)
 - domov pokojného stáří Kamenná
 - domov sv. Anežky – dům s pečovatelskou službou
- Sanus Brno – domácí péče
- Středisko pečovatelské služby - Brno – Žabovřesky, Horova
 - Brno – Židenice, Jamborova
 - Brno – střed, Lipová
 - Brno – Královo Pole, Ptašinského
 - Brno – sever, Rotalova
 - Brno – Bystrc, Vondrákova
- Svaz důchodců ČR – městský výbor Brno

V současné době je ve výstavbě další domov pro seniory na území města Brna, a to v městské části Tuřany, na ulici Holásecká, kde bude k dispozici 105 lůžek.

Vyhláška č. 505/20006 ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách upravuje v příloze č. 2 Obsah standardů kvality sociálních služeb. Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami.

Oblast procesní – vztahy mezi uživatelem a poskytovatelem

- Standard 1 Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb
- Standard 2 Ochrana práv osob
- Standard 3 Jednání se zájemcem o sociální službu
- Standard 4 Smlouva o poskytování sociální služby
- Standard 5 Individuální plánování průběhu sociální služby
- Standard 6 Dokumentace o poskytování sociální služby
- Standard 7 Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby
- Standard 8 Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje

Oblast personální

- Standard 9 Personální a organizační zajištění sociální služby
- Standard 10 Profesionální rozvoj zaměstnanců

Oblast provozní

- Standard 11 Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby
- Standard 12 Informovanost o poskytované sociální službě
- Standard 13 Prostředí a podmínky
- Standard 14 Nouzové a havarijní situace
- Standard 15 Zvyšování kvality sociální služby

Druhý standard se týká dodržování a respektování práv uživatelů poskytovatelem služby v průběhu jejího sjednávání, trvání a ukončování. V tomto bodě jsou hodnocena tato kritéria:

- a) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla pro předcházení situacím, v nichž by v souvislosti s poskytováním sociální služby mohlo dojít k porušení základních lidských práv a svobod osob, a pro postup, pokud k porušení těchto práv osob dojde; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje.
- b) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla, ve kterých vymezuje situace, kdy by mohlo dojít ke střetu jeho zájmů se zájmy osob, kterým poskytuje sociální službu, včetně pravidel pro řešení těchto situací; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje.
- c) Poskytovatel má písemně zpracována vnitřní pravidla pro přijímání darů; podle těchto pravidel poskytovatel postupuje.

Plnění standardů kvality sociálních služeb se hodnotí podle stupně splnění jednotlivých kritérií systémem bodového hodnocení, přičemž se za každé kritérium započtou:

- a) 3 body, jestliže kritérium je splněno výborně,
- b) 2 body, jestliže kritérium je splněno dobře,
- c) 1 bod, jestliže kritérium je splněno částečně, nebo
- d) 0 bodů, jestli kritérium není splněno.

Poskytovatel sociálních služeb splňuje:

- a) standardy kvality sociálních služeb výborně, jestliže celkový počet bodů činí 90 až 100 % z maximálního celkového počtu bodů, kterého může podle přílohy č. 2⁴¹ dosáhnout,
- b) splňuje standardy kvality sociálních služeb dobře, jestliže celkový počet bodů činí 70 až 89 % z maximálního celkového počtu bodů, kterého může dosáhnout,

⁴¹ příloha č. 2 Vyhlášky 505/2006 Sb. – Obsah standardů kvality sociálních služeb

- c) splňuje standardy kvality sociálních služeb, jestliže celkový počet bodů činí 50 až 69 % z maximálního dosažitelného celkového počtu bodu, kterého může dosáhnout,
- d) nesplňuje standardy kvality sociálních služeb, jestliže
 - některé z kritérií, které je označeno v příloze č. 2 jako zásadní, není hodnoceno počtem bodů podle výše uvedené bodové stupnice
 - celkový počet bodů je nižší než 50 % z maximálního celkového počtu bodů, kterého je možné dosáhnout.

2.2 Naplňování práv klientů v zařízeních pro seniory

Každý senior má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, dále také svého soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

Podmínky pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Zákon upravuje příspěvek na péči, podmínky pro vydávání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka.

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v Domovech pro seniory se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:

a) poskytnutí ubytování:

1. ubytování,
2. úklid, praní a drobné opravy ložního a osobního prádla a ošacení, žehlení,

b) poskytnutí stravy:

zajištění celodenní stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, minimálně v rozsahu 3 hlavních jídel,

c) pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu:

1. pomoc při oblékání a svlékání včetně speciálních pomůcek,
2. pomoc při přesunu na lůžko nebo vozík,
3. pomoc při vstávání z lůžka, uléhání, změna poloh,
4. pomoc při podávání jídla a pití,
5. pomoc při prostorové orientaci, samostatném pohybu ve vnitřním i vnějším prostoru,

d) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu:

1. pomoc při úkonech osobní hygieny,
2. pomoc při základní péči o vlasy a nehty,
3. pomoc při použití WC,

e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:

1. podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů,
2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,

f) sociálně terapeutické činnosti:

1. socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,

g) aktivizační činnosti:

1. volnočasové a zájmové aktivity,
2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím,
3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností,

h) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

1. pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v domovech pro seniory činí:

- a) 180 Kč denně celkem za úkony uvedené v odstavci 1 písm. a), včetně provozních nákladů souvisejících s poskytnutím ubytování,
- b) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. b)
 - 1. 150 Kč denně za celodenní stravu,
 - 2. 75 Kč za oběd,včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy.

Sociální služby zahrnují velmi široký rejstřík činností poskytovaných značně rozdílnému spektru uživatelů. Je proto nutné určit ty oblasti, které mohou ohrožovat práva uživatelů sociálních služeb.

1. Osobní svoboda a svoboda pohybu:

- volba místa pobytu,
- svoboda pohybu, pohyb v zařízení i mimo zařízení,
- možnost volby, např. o volném čase, o aktivitách, o oblečení, o sobě samém, tedy jak se budu stravovat, zda-li budu kouřit, s kým budu bydlet.

2. Právo na ochranu soukromí:

- právo na nedotknutelnost obydlí - mít kontrolu nad tím, kdo a kdy do obydlí vstupuje,
 - mít možnost zamknout pokoj či byt,
 - bydlet sám,
 - vyzdobit si pokoj či byt,
 - úklid skříněk apod.

3. Právo na nedotknutelnost osoby:

- právo rozhodovat o svém vzhledu,
- právo rozhodnout, kdo bude klientovi pomáhat s osobní hygienou.

Porušení některých aspektů práva na soukromí a práva na nedotknutelnost osoby znamená rovněž porušení práva na respektování lidské důstojnosti, v krajních případech může hovořit i o ponižujícím zacházení.

4. Právo na osobní a rodinný život

5. Právo na důstojné zacházení

6. Právo vlastnit majetek

7. Právo stěžovat si

Kvalita sociálních služeb se odvozuje od určitých zásad, jejichž aplikace zajistí uživatelům služeb, kteří jsou oslabeni v prosazování svých práv a oprávněných zájmů, důstojné a bezpečné poskytování sociálních služeb.

Jedná se především o následující zásady:

- zásada ochrany lidských práv uživatele, tj. poskytovatel sleduje a zajišťuje dodržování lidských práv klienta,
- zásada individualizace služby, tj. služba vychází z potřeb klienta,
- zásada odbornosti,
- zásada provozního zabezpečení, tj. prostředí poskytované služby je důstojné a zajišťuje možnost přirozeného způsobu života.

Kvalita sociálních služeb je kontrolována inspekcí sociálních služeb. Inspekci provádí u poskytovatelů sociálních služeb krajský úřad a ministerstvo práce a sociálních věcí. Inspekce při svém výkonu ověřuje kvalitu sociálních služeb pomocí standardů kvality sociálních služeb.

Postup při provádění inspekce se řídí zákonem o státní kontrole č. 552/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Inspekce se provádí vždy v místě poskytování sociálních služeb. Inspekci v každém jednotlivém případě provádí inspekční tým, který tvoří nejméně 3 členové. Alespoň 1 člen inspekčního týmu musí být zaměstnancem kraje nebo zaměstnancem ministerstva. Inspektor nesmí být v pracovněprávním ani obdobném vztahu k žádnému z poskytovatelů sociálních služeb v kraji, v němž vykonává inspekci.

V zájmu odborného posouzení věci mohou být k účasti na inspekci přizváni specializovaní odborníci. Přizvaný odborník nesmí být podajtý vůči poskytovateli sociálních služeb, u kterého je prováděna inspekce. Poskytovatel sociálních služeb, u kterého je prováděna inspekce, je povinen umožnit přizvanému odborníkovi, aby se podílel na provádění inspekce.

O výsledku inspekce se pořizuje inspekční zpráva, na kterou se vztahují ustanovení o protokolu podle zákona o státní kontrole.

tabulka č. 3 **Přehled inspekcí poskytování sociálních služeb na 1. pol. r. 2009**⁴²

Číslo inspekce	Název poskytovatele	Druh sociální služby	Termín (měsíc)	Počet dní šetření v místě
A/63	Domov pro seniory Nopova, p.o.	Domovy se zvláštním režimem (1298677)	leden	3
A/65	Domov pro seniory Koniklecová	Domovy pro seniory (6178837)	únor	3
A/66	Diecézní charita Brno	Chráněné bydlení (1944958)	březen	3
A/67	Centrum sociálních služeb, p.o. Brno	Týdenní stacionáře (1407268)	březen	3
A/80	Domov pro seniory Kosmonautů, p.o.	Domovy pro seniory (2538792)	červen	3

Pohled do praxe

V rámci mé diplomové práce a vzhledem ke stanoveným hypotézám a plánovanému výzkumu jsem navštívila občanské sdružení Betanie. Betanie vznikla na začátku devadesátých let. V roce 1996 byla na Ministerstvu vnitra zaregistrována jako občanské sdružení. Poskytuje pomoc zejména seniorům prostřednictvím zdravotních sester a pečovatelek. Ředitelkou Betanie je paní Ing. Jitka Bednářová, které tímto děkuji za velmi cenné rady, ochotu a spolupráci při návštěvě a distribuci dotazníků.

⁴² zdroj MPSV ČR

Na úvod chci říci, že pobyt v domově pro seniory je většinou lidí vnímán spíše negativně. Někdo se obává střetu se starými lidmi a u někoho převládají předsudky v podobě vzhledu domova, popřípadě čichových vjemů. V Domě důstojného stáří v Brně - Maloměřicích, na ulici Borky 7, kde Betanie sídlí, je tomu přesně naopak. Paní ředitelka je velmi vstřícná a otevřená, což je i jedna ze zásad Domova důstojného stáří. Domov má výbornou spolupráci s židovskou náboženskou obcí, v domově je i ekumenická modlitebna, kde se konají nejen poslední rozloučení, ale i křty.

V současné době je v domově 22 ležících pacientů, u kterých je zajišťována zdravotní a pečovatelská služba. V domově je celkem sedmdesát obyvatel. Ostatních osmačtyřicet obyvatel obývá samostatné bytové jednotky, naprostá většina z nich by ale již nezvládla běžnou formu bydlení bez pomoci. Jednotlivé byty mají cca 31 m², vlastní sociální zařízení, postel a věštavenou skříň. Ostatní věci si mohou obyvatelé vzít své vlastní, což vede určitě k příjemnějšímu pobytu a navození pocitu domova. Jednotlivá patra v domově jsou rozdělena dle barevných dispozic, což je pro osoby trpící určitou fází demence, ale nejen pro ně, vynikají rozlišovací a rozpoznávací znak.

Barevné rozlišení jednotlivých pater ovšem není jedinou „vychytávkou“ Domova důstojného stáří. V jídelně mají všichni klienti na nástěnce fotky se jmény, dále jsou zde umístěny i fotky a jména všech zaměstnanců domova. Krásnou tradicí je předávání růží jubilantům v době narozenin. V domově je samozřejmě i prádelna a tělocvična. Jídlo se do domova dováží. Cena je velmi příznivá a činí 50,- Kč za oběd plus 5,- Kč za dovoz. Klienti mají na výběr ze 3 jídel. V přízemí budovy se nachází bufet, kde si mohou klienti nakoupit vše potřebné, na zboží zde není žádná přírůžka. Instalace nápojového automatu vedla a vede k odpolednímu setkání nad kávou a dalšímu vzájemnému setkávání klientů. Vyjma jídelny je v domově i knihovna a místnost s videem a spoustou zajímavých filmů.

V Domově důstojného stáří platí i ta zásada, že se personál postará o klienta, i když se jeho stav zhorší natolik, že by jej z jiného zařízení odeslali k hospitalizaci, popřípadě do hospice. A pokud si pozůstalí přejí, v již zmíněné modlitebně může proběhnout poslední rozloučení.

V současné době se chystá vybudování pobočky, jež by pomohla řešit problém s osobami, které trpí nějakou formou demence. Od Církve československé husitské dostalo sdružení darem pozemek v Hrušovanech u Brna, na kterém stojí starší přízemní objekt ve velké zahradě. Villa Martha má sloužit pro osmnáct převážně duševně nemocných seniorů a bude přesně, dle zákona o sociálních službách, domovem se zvláštním režimem. Pro tento projekt získala i paní ředitelka Ing. Bednářová příspěvek z peněz Evropské unie (v rámci NUTS II), a to ve výši 95 % veškerých nákladů.

Domov má dle zákona o sociálních službách vlastní standardy kvality sociálních služeb. Pro účely diplomové práce jsou uváděna a citována – Ochrana práv uživatelů a Osobní údaje.

Ochrana práv uživatelů

V našem domově je věnována pozornost dodržování základních lidských práv obyvatel. Nechozí k omezování volného pohybu obyvatel ani jejich návštěv. Z důvodu bezpečnosti je pouze monitorován kamerovým systémem pohyb na chodbách a u hlavního vstupu do domova. Klíčem od všech vstupů do objektu mají obyvatelé zajištěn i volný pohyb. Pouze v souladu s Domácím řádem je požadováno nahlásit pobyt přes noc mimo domov.

Písemná práva ubytovaných jsou součástí smlouvy o poskytování soc. služeb, která je sepsána s každým klientem, ubytovaným v domově. Dále je na chodbách vyvěšen Domovní řád, který mimo jiné definuje práva a povinnosti ubytovaných.

Oblasti, ve kterých by mohlo dojít k porušení práv obyvatel v souvislosti s poskytováním služeb, jsou zejména ochrana soukromí, osobních údajů a osobní svobody. Obyvatelé mají zajištěno soukromí ve svých bytových jednotkách, které uzamkávají vlastním klíčem. Jediný náhradní klíč je uložen u vedení a jeho použití podléhá schválení ředitelkou v případě nouze, havárie popř. úmrtí. Pravidla pro jeho použití obsahuje Domácí řád. Pacienti na ošetrovatelské jednotce mají k dispozici uzamykatelné skříně. Pracovníci Domu důstojného stáří jsou vázáni slibem mlčenlivosti ohledně osobních a zdravotních údajů, které má vedení domu o obyvatelích k dispozici.

S každým obyvatelem domova, popř. jeho nejbližší rodinou, jsou projednávány služby, u kterých požaduje ubytovaný pomoc druhé osoby (pečovatelky). Obyvatelé Domu mají možnost si u vedoucí sestry dle potřeby a vlastního uvážení objednat i další služby, jako je pedikúra, kadeřnice, popř. návštěvu odborného lékaře, která je zajišťována včetně dopravy. Dále si obyvatelé volí stravu na základě měsíčních jídelníčků, ve kterých mají výběr ze 3 hlavních jídel. Na jejich volbě je ponechána i případná změna trvalého bydliště, kterou pak zajišťuje (včetně výměny občanského průkazu) sociální pracovníce.

Osobní údaje

U každého uživatele shromažďuje domov údaje, které jsou potřebné pro poskytování kvalitní odborné sociální péče. Vstupní údaje jsou získávány jednotně ze žádostí o umístění v Domě důstojného stáří. Přílohou těchto žádostí jsou i zdravotní zprávy ošetřujícího lékaře.

Domov používá software k evidenci uživatelů na počítači. Tato evidence je jednotná a je přístupna pouze sociální pracovníci, hlavní sestře a ředitelce. Součástí této evidence je i kontakt na rodinné příslušníky. Samostatně je vedena u hlavní sestry zdravotní evidence.

Kromě evidence v elektronické podobě, má každý uživatel zavedenu kartu, jejíž součástí je Žádost o umístění v DDS, Smlouva o poskytování sociálních služeb, dále kopie rozhodnutí o přiznání příspěvku na péči a o výši příjmu. Tyto údaje jsou umístěny v kartotéce v kanceláři sociální pracovníce a hlavní sestry. Kromě nich má k nim přístup i ředitelka.

Výpis základních údajů, nezbytných pro poskytování kvalitní a odborné služby je k dispozici i ostatním zaměstnancům domova. Při manipulaci s osobními údaji je však vždy dodržován zákon č. 101/2000 Sb.

V případě domova pro seniory nejsou nikomu služby poskytovány anonymně, proto není vedena anonymní evidence jednotlivých uživatelů.

Evidence je archivována v případě úmrtí uživatele. K osobní evidenci je dokládáno oznámení o úmrtí a úmrtní list. V souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., dochází k oznámení úmrtí na Českou správu sociálního zabezpečení se žádostí o zastavení poskytování důchodu.

Velmi důležitý je přístup personálu. Vysoce kvalifikované a obětavé sestřičky a pečovatelky pracují nepřetržitě 24 hodin denně a ve svém volném čase pro klienty chystají zábavné akce. Jak jsem se nejen dozvěděla a měla i možnost sama ověřit jsou v domově pořádány kulturní, společenské, osvětové a zábavné akce a nabídka je opravdu velmi pestrá. Od cimbálové muziky, plesů, maškarních bálů až po návštěvy solné jeskyně. Jak sami zaměstnanci v čele s paní ředitelkou říkají: „**Snažíme se dokázat, že důstojnému stáří nemusí chybět úsměv.**“

2.3 Organizace zabývající se problematikou seniorů

V dnešní době jsou více zviditelňovány organizace na ochranu obětí trestných činů, na zneužívání dětí a jejich umístění do rodinné péče. Byla jsem překvapena, kolik společností zabývajících se problematikou seniory existuje, a zároveň zklamána malou publicitou a neznalostí seniorů o těchto organizacích. Je to i způsobeno malou možností přístupů seniorů k veřejné internetové síti.

Tuto podkapitolu jsem sestavila ze zdrojů, které jsou dostupné na internetové síti a z podkladů poskytnutých z Odboru sociální péče Magistrátu města Brna a od Ing. Jitky Bednářové, ředitelky Domova důstojného stáří Betanie.

V rámci celé České republiky je vydán Národní program pro přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012, který vydala Vláda České republiky Usnesením ze dne 9. ledna 2008 č. 8, o Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012. Dále je zřízena Rada vlády pro seniory a stárnutí populace.

Rada je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Ve své činnosti usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického

a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje. Zasedání Rady se konají podle potřeby, nejméně však třikrát ročně. Informace o činnosti Rady jsou přístupné veřejnosti na webových stránkách Úřadu vlády, resp. Ministerstva práce a sociálních věcí. Rada nemá pravomoc prošetřovat stížnosti občanů. Organizační, odborné a administrativní práce a zveřejňování informací o práci Rady zajišťuje sekretariát Rady, který je organizační součástí Ministerstva práce a sociálních věcí.

Organizace spojených národů vydala několik zásadních dokumentů, které se zabývají řešením problematiky stárnutí populace a lidských práv seniorů. Prvním mezinárodním nástrojem pro problematiku stárnutí je Vídeňský mezinárodní akční plán stárnutí, schválený Valným shromážděním OSN roku 1982 (rezoluce 37/51). Zahrnuje 62 doporučení pro kroky zaměřené na výzkum, sběr a analýzu dat, výcvik, vzdělávání i tato odvětví:

- zdraví a výživa,
- ochrana starších konzumentů,
- bydlení a životní prostředí,
- rodina,
- sociální zabezpečení,
- zabezpečení příjmu zaměstnání,
- vzdělávání.

Zásady OSN pro seniory byly přijaty Valným shromážděním OSN dne 16. prosince 1991 (rezoluce 46/91). Vlády jsou vyzývány, aby tyto zásady včlenily do svých národních programů, kdykoli je to možné. Celkem 18 zásad je seskupeno do 5 oblastí vztahujících se k postavení seniorů:

- nezávislost,
- zapojení do společnosti,
- péče,
- seberealizace,
- důstojnost.

Na 4. světové konferenci o stárnutí, která se konala v Montrealu 5 – 9. 9. 1999 byla přijata Montrealská deklarace, v níž je připomenuto, že staří lidé mají právo na důstojnost a respekt. Na jednání výkonného výboru Evropské odborové konfederace ve dnech 13 – 14. 6. 2001 v Bruselu byla přijata Rezoluce zajištění udržitelnosti a kvality důchodů v Evropě. Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí přijatý na 2. světovém shromáždění o stárnutí v Madridu dne 12.4. 2002 se orientuje, na rozdíl od Mezinárodního akčního plánu z roku 1982, na země rozvojové a země s přechodovou ekonomikou. Obsahuje 117 konkrétních doporučení rozčleněných do 3 prioritních směrů: senioři a rozvoj, uchování zdraví, tělesné a duševní pohody až do stáří, zajištění příznivého a podpůrného prostředí.

Jednou z organizací zabývajících se právy seniorů je Český helsinský výbor. Spravuje portál pro seniory, za finančního přispění Evropské unie se člení na sekce Rady seniorů, Poradny, Dobrovolnictví, Evropská unie, Dokumenty, Životní styl, Inzertní služby a Diskuse.

Rada seniorů České republiky je občanské sdružení, které bylo založeno 31. května roku 2005 a založilo ji 12 členských organizací sjednoceného důchodcovského hnutí. Prosazuje zájmy a potřeby seniorů při tvorbě legislativy, vyjednává s ústavními činiteli, s hejtmany krajů, primátory a účastní se zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace. Regionální pracoviště Brno sídlí v budově Domu odborových služeb, Malinovského náměstí 4, kancelář č.414, e-mail adresa: poradna.brno@rscr.cz.

Informační portály:

helpnet.cz - pro osoby se specifickými potřebami, usnadňuje orientaci v problematice zdravotního postižení.

Seniorum.cz - portál provozuje občanské sdružení Život 90 za podpory Nadace České spořitelny. Nabízí aktuality z nejrůznějších oblastí, diskusní fórum, poradenství odborníků, virtuální výstavy, různé produkty, služby a další rubriky.

Vstupujte.cz - informační server nejen pro seniory - provozuje občanské sdružení pro podporu psychosociálních aktivit Remedium Praha. Stránky vznikly jako součást projektu Internet a senioři, který získal finanční podporu ze zdrojů programu EU Phare - program Podpora aktivního života seniorů. Nabízejí literární dílnu, občanskou poradnu, seznámení, inzerci, fotogalerii.

Gerontologie - informační servis o službách pro seniory je zaměřen zejména na Alzheimerovu chorobu. Nabízí přehled domovů důchodců, lékařů, lůžkových zdravotnických zařízení, denních center a specializované péče o pacienty s demencí.

Senio.cz - portál obsahuje množství článků členěných do řady rubrik, má poměrně široké autorské zázemí, probíhá zde aktivní diskuse na více témat.

Život 90 - stránky občanského sdružení Život 90 obsahují diskuzní fórum pro seniory, zpravodaj Senioři, ukázky z časopisu Generace a informace o dalších aktivitách sdružení. V sídle sdružení – Domě PORTUS - se nachází např. Akademie seniorů, respitní a rehabilitační centrum, pracoviště zde má také dispečink Tísňové péče Areion, krizová linka Senior na telefonu, Informační a poradenské centrum, Divadlo 90 U Valšů, redakce časopisu pro seniory GENERACE a další.

Nadační fond Elpida - stránky představují aktivity pro seniory. Patří k nim zejména Zlatá linka seniorů (bezplatná služba na čísle), Školička internetu pro seniory a Zlaté listy. Internetové noviny vycházející každý měsíc.

Senior tip - internetový magazín nejen pro seniory provozuje občanské sdružení Společnost Senior. Má široké zázemí redaktorů a dopisovatelů, člení se do více rubrik. Mezi nejsledovanější patří Diskuse, Radíme si, Kuchařka.

Pečující on-line - cílem projektu www.pecujici.cz je vzdělávání pečujících o těžce chronicky nemocné starší rodinné příslušníky a podpora jejich prestiže. Stránky by měly být jejich pomocníkem a mostem k vytváření svépomocných skupin a center pečujících osob, a to bez ohledu na typ postižení rodinného příslušníka. Obsahují kalendář akcí, příručky ke stažení, poradnu, diskusní klub a odkazy. Jednou z osobností podílejících se na přispívání a organizování akcí je MUDr. Tamara Tošnerová.

E-senior - seniorský portál byl vytvořen Informačním a poradenským centrem při Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze z finančních prostředků MPSV a MŠMT, získaných prostřednictvím Asociace Univerzit třetího věku v roce 2005. Záměrem portálu je dokonalejší orientace v nabídkách pro možné další vzdělávání (přednášky, kurzy), ale také pro vzájemnou komunikaci s ostatními seniory.

2.4 Dílčí závěr

Hlavním posláním zákona o sociálních službách je chránit práva a oprávněné zájmy lidí, kteří jsou oslabeni v jejich prosazování, a to z různých důvodů jako je věk, zdravotní postižení, nedostatečné sociální prostředí, krizová životní situace a mnoho dalších příčin.

Z právního i psychologického hlediska je starému člověku, který se stal obětí určitého druhu týrání či jiného trestného činu, nutné pomoci. Právní předpisy České republiky upravují v trestním zákoně a přestupkovém zákoně skutkové podstaty ublížení na zdraví, týrání osoby ve společné domácnosti, omezování osobní svobody a další trestné činy či přestupky, ale je těžké tyto případy prokázat. Většinou se dějí „za zdmi bytů, ústavů“. Buď neexistují svědci nebo je malá ochota podat svědeckou výpověď. Starý člověk může být materiálně či finančně závislý na „svém“ tyranovi. Může mu bránit i stud či neznalost znemožňují seniorům obrátit se na státní či nestátní organizace o pomoc.

Oproti tomu existují zařízení, která se věnují starým lidem s takovou láskou a porozuměním, že se člověk sám začne těšit na stáří. Názornou ukázkou je právě Domov důstojného stáří Betanie. Ovšem nejen Betanie poskytuje sociální služby na území města Brna. I Magistrát města Brna zajišťuje zabezpečení pro seniory, a to prostřednictvím domovů pro seniory, kdy v současné době je ve výstavbě nový domov.

tabulka č. 4 **Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více za období od 1.1.2007 - 31.12.2007**⁴³

Název	Součet	
	JM	BM
OBJEKT NAPADENÍ : MUŽ		
vraždy - ostatní /§ 219/	1	0
loupež /§ 234/	23	5
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	24	7
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	15	4
vydírání /§ 235/	4	2
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	4	0
útisk /§ 237/	1	0
krádeže - kapesní /§ 247/	120	86
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	69	44
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	1	0
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	3	1
ostatní trestná činnost /§§ .../	12	4
CELKEM	277	153

OBJEKT NAPADENÍ : ŽENA	JM		BM	
vraždy - loupežné /§ 219/	1		0	
vraždy - mot.osobními vztahy /§ 219/	2		0	
loupež /§ 234/	27		15	
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	16		3	
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	18		2	
vydírání /§ 235/	3		2	
omezov. a zbav. osob. svobody /§§ 231,232/	2		0	
týrání svěřené osoby /§ 215/	1		0	
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	17		5	
znásilnění /§ 241/	2		1	
krádeže - kapesní /§ 247/	223		166	
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	156		100	
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	1		0	
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	7		0	
ostatní trestná činnost /§§ .../	2		2	
CELKEM	478		296	

⁴³ zdroj ESSK PP ČR

tabulka č. 5 **Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více za období od 1.1.2008 do 30.9.2008⁴⁴**

Název	Součet	
	JM	BM
OBJEKT NAPADENÍ : MUŽ		
vraždy - loupežné /§ 219/	1	0
loupež /§ 234/	10	2
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	27	4
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	4	0
vydírání /§ 235/	5	0
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	1	0
krádeže - kapesní /§ 247/	99	74
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	39	29
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	1	0
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	4	0
ostatní trestná činnost /§§ .../	4	0
CELKEM	195	109

OBJEKT NAPADENÍ : ŽENA	JM	BM
vraždy - loupežné /§ 219/	2	0
vraždy - mot.osobními vztahy /§ 219/	1	1
loupež /§ 234/	37	22
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	10	3
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	9	0
vydírání /§ 235/	2	0
omezov. a zbav. osob. svobody /§§ 231,232/	2	0
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	12	3
útisk /§ 237/	1	0
znásilnění /§ 241/	1	1
krádeže - kapesní /§ 247/	122	98
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	184	141
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	1	1
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	4	2
ostatní trestná činnost /§§ .../	6	2
CELKEM	394	274

⁴⁴ zdroj ESKK PP ČR

tabulka č. 6 **Trestná činnost na osobách ve věku 60 let a více za období od 1.1.2007 do 31.12.2007**⁴⁵

Název	Součet	
	JM	BM
vraždy - loupežné /§ 219/	1	0
vraždy - mot.osobními vztahy /§ 219/	2	0
vraždy - ostatní /§ 219/	2	1
loupež /§ 234/	57	25
loupeže na finančních institucích /§ 234/	3	1
nás.na veř.čin.-m.pol.aOP/§§ 153,154/1,155,156/1,2	4	1
nás.na veř.čin.-na pol./§§ 153,154/1,155,156/1,2/	28	7
nás.na veř.čin.-na přís.OP/§§153,154/1,155,156/1,2	6	0
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	80	20
nás. a vyhr. proti sk.obyv. a jednotl. /§ 196/	2	0
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	57	12
vydírání /§ 235/	15	4
omezov. a zbav. osob. svobody /§§ 231,232/	2	0
týrání svěřené osoby /§ 215/	1	0
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	31	6
útisk /§ 237/	1	0
CELKEM :	292	77
znásilnění /§ 241/	2	1
ostatní pohlavní úchylky /§ 202/	1	0
CELKEM :	3	1
krádeže - kapesní /§ 247/	355	256
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	233	144
CELKEM :	588	400
Veškeré nehody úmyslné /§§ 179,201,201A,257/	1	0
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	3	0
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	10	1
ostatní trestná činnost /§§ .../	20	8
CELKEM :	34	9
KRAJ JIHOMORAVSKÝ celkem :	918	487

⁴⁵ zdroj ESSK PP ČR

tabulka č. 7 **Trestná činnost na osobách ve věku 60 let a více za období od 1.1.2008 - 30.9.2008**⁴⁶

Název	Součet	
	JM	BM
vraždy - loupežné /§ 219/	3	0
vraždy - mot.osobními vztahy /§ 219/	4	1
loupež /§ 234/	63	30
loupeže na finančních institucích /§ 234/	1	1
nás.na veř.čin.-m.pol.aOP/§§ 153,154/1,155,156/1,2	2	1
nás.na veř.čin.-na pol./§§ 153,154/1,155,156/1,2/	25	8
nás.na veř.čin.-na přís.OP/§§153,154/1,155,156/1,2	4	0
úmyslné ublížení na zdraví /§ 221,222/	55	9
nás. a vyhr. proti sk.obyv. a jednotl. /§ 196/	1	0
nebezpečné vyhrožování /§ 197a/	38	8
vydírání /§ 235/	14	2
omezov. a zbav. osob. svobody /§§ 231,232/	2	0
týrání osoby žijící ve společném obydlí /§ 215a/	22	5
útisk /§ 237/	1	0
CELKEM :	235	65
znásilnění /§ 241/	1	1
obchodování s lidmi za účelem pohl.styku /§ 232A/	1	0
CELKEM :	2	1
krádeže - kapesní /§ 247/	232	176
krádeže - jiné na osobách /§ 247/	230	172
CELKEM :	462	348
ublíž.na zdr. z nedb.-prac.úr./§ 223,224,201,201A/	4	1
ublíž.na zdr. z nedb.-ostatní /§ 223,224,201,201A/	9	2
ostatní trestná činnost /§§ .../	16	4
CELKEM :	29	7
KRAJ JIHOMORAVSKÝ celkem :	729	421

⁴⁶ zdroj ESSK PP ČR

3. Ochrana osobnosti v profesní skupině policistů České republiky v regionu města Brna

Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“).⁴⁷

Existence policie a lidských práv ve vzájemném a respektujícím postavení je žádoucí stav. Úloha policie je v otevřené demokratické společnosti nezastupitelná a nezáviděníhodná zároveň.⁴⁸ Policie musí vždy stát na straně zákona. Musí být kvalifikovanou a kvalitní strážkyní lidských práv a základních svobod.

Podstata policejní práce činí policii odpovědnou při vyhledávání a řešení zneužívání lidských práv a svobod.

3.1 Práva a povinnosti policistů

Policisté mají stejná práva jako každý jiný občan. Policista ovšem může jiné osobě na základě zákona omezit její osobnostní práva. Hlava V zákona o policii⁴⁹ upravuje omezení osobní svobody a hlava VI postup ve vztahu k věcem, tzn. odnětí věci, vydání a odebrání zbraně a prohlídka osoby, použití technického prostředku k zabránění odjezdu vozidla, vstup do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek, zastavení a prohlídka dopravního prostředku. Hlava VII upravuje vykázání osoby z bytu nebo domu společně obývaného, pokud se dopouští na osobě blízké trestného činu.

⁴⁷ § 2 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR

⁴⁸ ZOUBEK, V., BÍLEK, P., Lidská práva a policie (v kontextu právního státu), 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. s. 3

⁴⁹ zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, v textu též „zákon o policii“

Policista na základě výkonu své funkce může použít donucovací prostředky a zbraň, což upravuje hlava IX zákona o policii v § 51 až § 59. Zpracovává informace včetně osobních údajů v rozsahu nezbytném pro plnění jejich úkolů. Zpracovávané informace musí policie zabezpečit před neoprávněným přístupem, změnou, zničením, ztrátou nebo odcizením, zneužitím nebo jiným neoprávněným zpracováním.

Pro účely budoucí identifikace může u:

- a) osoby obviněné ze spáchání úmyslného trestného činu nebo osoby, které bylo sděleno podezření pro spáchání takového trestného činu,
- b) osoby ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu,
- c) osoby, jíž bylo uloženo ochranné léčení, nebo
- d) osoby nalezené, po níž bylo vyhlášeno pátrání a která nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu,

snímat daktyloskopické otisky, zjišťovat tělesné znaky, provádět měření těla, pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy a odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení.

Nelze-li úkon pro odpor osoby provést, je policista po předchozí marné výzvě oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Překonat odpor osoby nelze, jde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity.

Policie může v rozsahu potřebném pro plnění konkrétního úkolu žádat od správce evidence nebo zpracovatele poskytnutí informací z evidence provozované na základě jiného právního předpisu. Může žádat o informace z databáze účastníků veřejně dostupné telefonní služby, evidence občanských průkazů, evidence obyvatel, katastru nemovitostí.

Policie může zpracovávat osobní údaje včetně citlivých údajů bez souhlasu osoby, jíž se tyto údaje týkají, pokud je to nezbytné pro plnění jejich úkolů. Shromažďovat údaje o rasovém původu, náboženském nebo politickém přesvědčení, o příslušnosti k zákonem nezakázanému sdružení nebo sexuálnímu chování lze pouze tehdy, je-li to nezbytné pro účely konkrétního trestního řízení.

Policie předává nebo zpřístupňuje osobní údaje:⁵⁰

- a) stanoví-li tak zákon o policii nebo jiný právní předpis, mezinárodní smlouva nebo přímo použitelný předpis Evropských společenství,
- b) je-li předání nebo zpřístupnění osobních údajů nezbytné k odstranění závažného ohrožení bezpečnosti osob nebo veřejného pořádku, nebo
- c) je-li to ve prospěch osoby, k níž se osobní údaje vztahují, a tato osoba dala k předání nebo zpřístupnění souhlas nebo lze její souhlas na základě okolností důvodně předpokládat.

V případě podle písm. a) lze osobní údaje předat příjemci bez žádosti, nestanoví-li jiný právní předpis, mezinárodní smlouva nebo přímo použitelný předpis Evropských společenství jinak. V případě podle písm. b) lze předat osobní údaje příjemci i bez žádosti. V případě podle písm. c) lze předat osobní údaje příjemci pouze na základě písemné žádosti, která musí obsahovat účel, pro který mají být osobní údaje předány.

Je-li to možné, připojí se k předávaným osobním údajům informace o pravomocných rozhodnutích orgánů činných v trestním řízení, pokud k těmto údajům mají vztah.

Nepřesné nebo nepravdivé osobní údaje nelze předávat; neověřené osobní údaje se při předávání označí a uvede se míra jejich spolehlivosti. Dojde-li k předání nepravdivých nebo nepřesných osobních údajů, policie o tom bez zbytečného odkladu informuje příjemce těchto údajů.

Příjemce osobních údajů je oprávněn zpracovávat osobní údaje k jinému účelu, než ke kterému byly předány nebo zpřístupněny, za podmínky, že policie s tímto zpracováním souhlasí.

⁵⁰ ust. § 80 – 82 zákona o Policii ČR

Policie může i bez žádosti předat nebo zpřístupnit osobní údaje do zahraničí:

- a) při využívání informačního systému vytvořeného státy, které jsou vázány mezinárodními smlouvami o odstraňování kontrol na společných hranicích a s nimi souvisejícími předpisy Evropské unie („Schengenský informační systém“), v rozsahu a za účelem stanoveným těmito mezinárodními smlouvami a předpisy Evropské unie, nebo
- b) při předcházení trestné činnosti, prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, odhalování a vyšetřování trestných činů nebo při zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti
 1. mezinárodní organizaci Interpol,
 2. Evropskému policejnímu úřadu
 3. zahraničnímu bezpečnostnímu sboru, nebo
 4. příslušnému orgánu nebo instituci členského státu Evropské unie v rozsahu a za účelem stanoveným mezinárodní smlouvou nebo předpisy Evropské unie o policejní spolupráci.

Zveřejňování osobních údajů

Policie může zveřejňovat osobní údaje

- a) v rozsahu nezbytném k plnění úkolů policie v souvislosti
 1. se zajišťováním bezpečnosti České republiky,
 2. s pátráním po osobách, nebo
 3. s předcházením a vyhledáváním trestné činnosti, nebo
- b) pro účely předcházení a zamezování závažných ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.

Každý může upozornit na nedostatky v činnosti policejního útvaru, policisty nebo zaměstnance policie, nebo na skutečnost, že se policista nebo zaměstnanec policie dopustil jednání, které naplňuje znaky trestného činu, správního deliktu nebo kázeňského přestupku. Policista nebo útvar policie musí upozornění přijmout. Policie do 30 dnů ode dne přijetí upozornění vyrozumí toho, kdo jej učinil, o přijatých opatřeních, pokud o toto vyrozumění osoba požádá. Oznámení protiprávního jednání podle trestního řádu tímto není dotčeno.

Další práva a povinnosti jsou upraveny v paragrafových zněních, kromě již uvedeného zákona o policii, trestního zákona, trestního řádu a v zákoně č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Základní povinnosti příslušníka

Příslušník je povinen:

- a) dodržovat služební kázeň,
- b) zdržet se jednání, které může vést ke střetu zájmu služby se zájmy osobními a ohrozit důvěru v nestranný výkon služby, zejména nezneužívat ve prospěch vlastní nebo v prospěch jiných osob informace nabyté v souvislosti s výkonem služby a v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody,
- c) zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděl při výkonu služby; to neplatí, jestliže byl příslušník této povinnosti zproštěn služebním funkcionářem, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak,
- d) prohlubovat svoji odbornost a udržovat svoji fyzickou zdatnost potřebnou pro zastávané služební místo a podrobovat se jejímu ověřování služebním funkcionářem,
- e) dodržovat pravidla služební zdvořilosti,
- f) poskytovat bezpečnostnímu sboru osobní údaje nezbytné pro rozhodování ve služebním poměru a pro plnění povinností bezpečnostního sboru podle zvláštních právních předpisů,
- g) vykonávat službu tak, aby nebyla ovlivňována jeho politickým, náboženským nebo jiným přesvědčením,
- h) ohlašovat vedoucímu příslušníkovi závady a nedostatky, které ohrožují nebo ztěžují výkon služby, a skutečnost, že byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, bez zbytečného odkladu,
- i) chovat se a jednat i v době mimo službu tak, aby svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru.

Omezení práv příslušníka

1. Příslušník nesmí být členem politické strany nebo politického hnutí ani vykonávat činnost v jejich prospěch; volební právo příslušníka tím není dotčeno.
2. Příslušník zpravodajské služby nesmí být členem odborové organizace.
3. Příslušník nesmí být členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou případů, kdy je do těchto orgánů vyslán bezpečnostním sborem; vyslaný příslušník jedná v těchto orgánech jako zástupce České republiky, je povinen prosazovat její zájmy a nesmí od příslušné právnické osoby pobírat odměnu, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Odměna podle věty první nesmí být příslušníkovi vyplacena ani po skončení služebního poměru.
4. Příslušník nesmí vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu podle zákona č. 361/2003 Sb.; toto omezení se nevztahuje na případy uvedené v § 29 , 31 a § 33 písm. a) zákona č. 361/2006 Sb. a na další činnosti stanovené interními akty vydanými řediteli bezpečnostních sborů.

Povinnosti v oblasti péče o příslušníky

1. Bezpečnostní sbor ani příslušník nesmí výkonu práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru zneužívat k újmě jiného účastníka služebního poměru nebo k ponižování jeho lidské důstojnosti.
2. Ve služebním poměru je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodů pohlaví, sexuální orientace, jazyka, náboženského vyznání nebo víry, politického nebo jiného smýšlení, členství v odborových organizacích a jiných sdruženích, majetku, rodu, rasy, barvy pleti, národnosti, etnického nebo sociálního původu, věku, těhotenství a mateřství, manželského a rodinného stavu, povinností k rodině. Obtěžování a sexuální obtěžování se považuje za formu diskriminace; za diskriminaci se považuje i jednání zahrnující podněcování, navádění anebo vyvolávání nátlaku směřujícího k diskriminaci.

3. Za přímou diskriminaci se pro účely zákona č. 361/2003 Sb. považuje jednání, v jehož důsledku bylo, je nebo by mohlo být z důvodu uvedeného v bodu 2 s příslušníkem zacházeno nevýhodněji než s jiným příslušníkem ve srovnatelné situaci.
4. Za nepřímou diskriminaci se pro účely zákona č. 361/2003 Sb. považuje zdánlivě nediskriminační jednání, které znevýhodňuje příslušníka vůči jinému na základě důvodů uvedených v bodu 2.
5. Obtěžováním se rozumí jednání, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí.
6. Sexuálním obtěžováním se rozumí nežádoucí jednání sexuální povahy v jakékoli formě v době služby, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí anebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí, která ovlivní výkon práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru. Sexuální obtěžování se považuje za diskriminaci na základě pohlaví.
7. Za diskriminaci se nepovažuje postup, kdy bezpečnostní sbor prokáže věcný důvod spočívající v předpokladech nebo požadavcích na výkon služby, které jsou pro výkon této služby nezbytné, nebo zvláštní povaze služby, kterou má příslušník vykonávat; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený.
8. Bezpečnostní sbor je při vytváření podmínek výkonu služby povinen zajišťovat rovné zacházení se všemi příslušníky, zejména pokud jde o odbornou přípravu a dosažení služebního postupu, odměňování, jiná peněžitá plnění a plnění peněžité hodnoty. Za nerovné zacházení se nepovažuje postup podle bodu 7.

9. Dojde-li ve služebním poměru k porušení práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení jiným jednáním než rozhodnutím služebního funkcionáře, má příslušník právo domáhat se u soudu, aby bylo upuštěno od tohoto porušování, aby byly odstraněny jeho následky a aby mu bylo dáno přiměřené zadostiučinění, toto právo má příslušník i v případě, že jeho služební poměr již skončil. Výši náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a okolnostem, za nichž k porušení práv a povinností došlo.
10. Bezpečnostní sbor nesmí postihovat příslušníka nebo jej znevýhodňovat proto, že se zákonným způsobem domáhá svých práv a nároků, které pro něj vyplývají ze služebního poměru. Postihovat či znevýhodňovat nelze ani osobu, která příslušníka v řízení zastupuje.
11. Bezpečnostní sbor je povinen vytvářet podmínky pro řádný a pokud možno bezpečný výkon služby. Za tím účelem zajišťuje pro příslušníky zejména:
- informování o právních předpisech potřebných k výkonu služby,
 - seznamování se služebními předpisy, nahlížení do nich a obstarávání jejich opisů na svůj náklad podle potřeby, jakož i seznamování s rozkazy a s informacemi potřebnými k výkonu služby,
 - podmínky pro jejich soustavné vzdělávání a zdokonalování odborné způsobilosti, pro získávání a zdokonalování znalostí, dovedností a návyků potřebných pro výkon služby a pro získávání a udržování fyzické kondice,
 - péči o vzhled, úpravu a sociální vybavení služeben,
 - pomůcky, prostředky a zařízení potřebné k výkonu služby, případně pro zajištění bezpečnosti a ochrany života a zdraví příslušníků i v době mimo službu a k zajištění připravenosti příslušníků k výkonu služby,
 - ubytování při výkonu služby v jiném místě, než je místo jejich trvalého pobytu; ubytování je možno poskytnout společně s členem rodiny,
 - podmínky pro stravování,
 - bezplatné stravování v potřebném rozsahu, jestliže vykonávají službu za ztížených podmínek při mimořádných bezpečnostních akcích nebo při služebních zásazích,
 - bezpečnou úschovu svršků a osobních předmětů, které obvykle nosí do služby,
 - zdravotní péči,
 - psychologickou péči.

3.2 Organizace a instituce zabývající se problematikou policistů

Inspekce Policie

Postavení Inspekce Policie upravuje § 103 až § 107 zák. č. 273/2008 Sb. o Policii ČR. Inspekce Policie řeší především ta jednání příslušníků Policie ČR nebo zaměstnanců Policie ČR, která jsou trestným činem. Pokud se podezření ze spáchání trestného činu policistou potvrdí, o dalším postupu rozhoduje státní zástupce a soud podle trestního řádu a trestního zákona. Ostatní protiprávní jednání policistů, která nedosahují intenzity trestného činu, prošetřují orgány vnitřní kontroly těch policejních útvarů, u nichž je policista služebně zařazen.⁵¹

Skupina vnitřní kontroly

Skupina vnitřní kontroly PČR Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje v rámci své působnosti, vedle jiných úkolů, odpovídá především za plnění úkolů v oblasti kontroly služební činnosti, za prošetřování podání a ve vymezeném rozsahu plní úkoly policejního orgánu.

Skupina vnitřní kontroly v rámci své působnosti zejména:

- provádí úkony podle trestního řádu

a) šetření a prověřování trestné činnosti do doby potvrzení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin konkrétním příslušníkem nebo zaměstnancem PČR v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů, v případech

1. podnětů k trestnímu stíhání, které odhalí vlastní činností,
2. vzniku škody, zranění nebo úmrtí osob,
3. pohřešování policisty nebo zaměstnance policie, sebevražd a náhlých úmrtí policisty mimo zdravotnická zařízení,
4. úmrtí zaměstnance policie v souvislosti s plněním pracovních úkolů.

⁵¹ Kázeňské přestupky vyřizují nadřízení policistů nebo zaměstnanců Policie ČR - služební funkcionáři, podle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

- kontroluje činnost útvarů policie s cílem dokumentovat úroveň dodržování právních předpisů a aktů řízení, zjišťovat nežádoucí jevy a navrhnout opatření k jejich odstranění, prošetřovat okolnosti a odhalovat příčiny mimořádných událostí u útvarů policie,
- přijímá, eviduje a vyřizuje podání na postup policistů nebo útvarů policie,
- provádění úkonů řízení ve věcech služebního poměru o kázeňském přestupku příslušníka správy od zahájení řízení z kázeňského přestupku až do fáze vypracování návrhu řediteli Krajského ředitelství na meritorní způsob ukončení řízení u kázeňských přestupků, které odhalí vlastní činností,
- koordinuje činnost kontrolních útvarů a pracovišť Krajských ředitelství policie Jihomoravského kraje,
- zabezpečuje jednotný výkon kontroly a vyřizování podání na postup policistů nebo útvarů policie,
- analyzuje a vyhodnocuje výsledky kontrol a uzavřených podání a vyhodnocuje trestní řízení a za tím účelem vede příslušné evidence,
- provádí metodickou činnost v oblasti vnitřní kontroly v rámci Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje,
- spolupracuje s inspekcí Policie,
- v rámci kontrolní činnosti indikuje možné zdroje a formy korupčního jednání, provádí jejich analýzu a předkládá služebním funkcionářům podněty k vytvoření nebo aktualizaci interních protikorupčních opatření s návrhy na konkrétní organizační, technická a další opatření k zamezení možnému korupčnímu jednání.

Nezávislý odborový svaz Policie České republiky (NOS PČR)

Je registrován jako odborová organizace od 19. 7. 1990. Jeho členem může být příslušník a zaměstnanec Policie České republiky, zaměstnanec Ministerstva vnitra, organizačních složek státu, zřízených k plnění úkolů ministerstva, Policejní akademie České republiky a bývalý příslušník policie nebo zaměstnanec, jehož služební nebo pracovní poměr skončil v souvislosti se splněním podmínek nároku na starobní, plný invalidní důchod nebo částečný invalidní důchod nebo se splněním podmínek nároku na výsluhový příspěvek. Práva a povinnosti členů jsou upraveny ve stanovách NOS PČR. Člen může být evidován v základní organizaci nebo může využít tzv. přímé členství.

NOS PČR svým členům nabízí:

- bezplatnou právní pomoc v oblastech pracovně právních vztahů a právních vztahů ze služebního poměru, sociálně ekonomických a mzdových, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, rodinného práva, v řízení trestním, přestupkovém, správním a občansko-právním v případech, které souvisí s výkonem služby nebo zaměstnáním (u nedbalostních trestných činů se tato souvislost nevyžaduje),
- podpůrný fond, z jehož prostředků přispívá při pracovní neschopnosti či neschopnosti ke službě, při přeřazení člena na funkci s nižším příjmem v důsledku toho, že pozbyl zdravotní způsobilost, při propuštění člena ze služebního (pracovního) poměru z důvodů změněné zdravotní způsobilosti, při odchodu do důchodu.

Vyšší policejní škola a střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze (Fakultní škola Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

V rámci Vyšší policejní školy při Úseku dalšího profesního vzdělávání je zřízeno Středisko pro výchovu k lidským právům. Cílem Střediska je poskytovat obsahovou a metodologickou podporu a příležitosti pro další profesní vzdělávání, v jehož rámci by si příslušníci cílových skupin osvojili takové znalosti a dovednosti, aby mohli řídit svůj pracovní výkon a svá rozhodnutí na profesionální úrovni.

Středisko pro výchovu k lidským právům bylo zřízeno na tehdy ještě Střední policejní škole MV v Praze jako jeden z výstupů projektu “Zařazení lidských práv, respektu k menšinám a jejich ochrany a profesní etiky do profesní přípravy Policie České republiky a práce české policie” v dubnu roku 2004. Cílem projektu bylo zdokonalit zařazení lidských práv a profesní etiky do práce Policie ČR prostřednictvím programů v rámci základní odborné přípravy a dalšího profesního vzdělávání a s podporou užití nových znalostí, přístupů a dovedností v každodenní práci policistů.

Projekt Integrace lidských práv, respektu pro lidskou důstojnost, respektu a ochrany menšin do školících programů Policie České republiky⁵² byl realizován v letech 2003-2005. Byly vytvořeny výukové materiály pro zařazení problematiky lidských práv do vzdělávacího programu policistů.

Výstupem je 5 publikací:⁵³

- Policie ČR a lidská práva: souhrnná zpráva, 2005
- Uprchlíci a práce Policie ČR, 2004
- Rasismus a rasově motivovaná trestná činnost, 2004
- Navázání kontaktu Policisty ČR v romské komunitě, 2004
- Policejní pravomoci a respektování lidských práv, 2004

Hlavní oblasti činnosti Střediska:

- sběr dat, analýza, rozšiřování, koordinace a vytváření informačních materiálů,
- tvorba výcvikových programů v oblasti lidských práv a profesní etiky pro policisty, vytváření učebních a metodických materiálů,
- propagace témat lidských práv a profesní etiky a vytvářených materiálů,
- poskytnutí přístupu k odborné literatuře, předávání informací a zkušeností, včetně zahraničních,
- vytvoření stálé platformy pro diskusi k otázkám lidských práv, profesní etiky a respektu k právům menšin,
- zajištění spolupráce s domácími a zahraničními organizacemi, včetně nevládních, které se zaměřují na oblast lidských práv a práci policie,
- rozšiřování příležitostí pro celoživotní vzdělávání cílových skupin.

3.3 Dílčí závěr

Úloha policie v moderní společnosti neustále nabývá na významu. Vývoj společenských vztahů a nové formy trestné činnosti vedou k represivním reakcím. Škála problémů, se kterými se musí policisté potýkat, je vzhledem k rozsahu plněných úkolů značná, ale ani to nesmí ovlivnit práva a povinnosti policistů.

⁵² <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2006111301>> dostupné na World Wide Web 28.1.2009

⁵³ zdroj Mgr. Alžběta Kolumpeková, Český helsinský výbor

tabulka č. 8 **Trestné činy spáchané policisty za období
od 1.1.2007 - 31.12.2007**⁵⁴

Název	JM	BM
Úmyslné ublížení na zdraví	1	0
Porušování domovní svobody	1	0
Týrání svěřené osoby	1	1
Týrání osoby žijící ve spol. obydlí	2	1
Krádeže ostatní	1	0
Podvod	1	1
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů pro J	1	1
Zneuž. pravomoci veř. činitele	10	3
Maření úkolu veř.činitele z nedb.	1	0
Dopr. nehody silniční - nedbal.	3	0
Ohrožení pod vl. náv. l., opilství	3	1
Úplatkářství - přijímání úplatku	2	0
Por. autorského práva	1	1

tabulka č. 9 **Trestné činy spáchané policisty za období
od 1.1.2008 - 30.11.2008**⁵⁵

Název	JM	BM
Úmyslné ublížení na zdraví	1	0
Vydírání	1	1
Týrání osoby žijící ve spol. obydlí	1	0
Kr. vl. do ostatních objektů	1	0
Krádeže mezi zaměst. na prac.	1	0
Krádeže mot. voz. jednotop.	1	0
Podvod	1	0
Poškození cizí věci	1	0
Výtržnictví	2	1
Zneuž. pravomoci veř. činitele	6	2
Maření úkolu veř.činitele z nedb.	1	1
Maření výkonu úředního rozh.	1	1
Dopr. nehody silniční - nedbal.	5	1
Úplatkářství - přijímání úplatku	2	2
Podvod	2	0

⁵⁴ zdroj ESKK PP ČR

⁵⁵ zdroj ESKK PP ČR

4. Výzkumné šetření

4.1 Formulace výzkumného problému

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda vybrané skupiny s přihlédnutím k regionální problematice města Brna znají svá osobnostní práva, zda vědí, které zákony jim dávají možnost jejich osobnostní práva chránit, zda si uvědomují potřebu chránit jejich osobnost, zda mají právo odmítnout poskytnutí jejich osobních dat.

Vybranou skupinou byli příslušníci sociální skupiny (klienti Domova důstojného stáří Betanie a rodinní příslušníci policistů České republiky na území města Brna) a příslušníci profesní skupiny (Policie České republiky v rámci Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje).

Ochrana osobnosti je u sociální skupiny i profesní skupiny upravena jak právními normami českými, tak mezinárodními. Práva sociální skupiny jsou zejména upravena v zákoně o sociálních službách č. 108/2006 Sb. a vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. V domovech pro seniory to jsou vnitřní pravidla dle standardů kvality sociálních služeb. Postavení, práva a povinnosti příslušníků profesní skupiny upravuje zákon o Policii České republiky č. 273/2008 Sb., zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů č. 361/2003 Sb., interní akty řízení, závazné pokyny policejního prezidenta a nařízení ministra vnitra.

4.2 Realizace dotazníkového šetření / Zisk dat

Metody použité k výzkumu lze rozdělit do dvou skupin, a to na metody, které byly použity při sběru dat, a dále na ty, které sloužily ke zpracování údajů.

a) Metody sloužící k získání dat

Ke zpracování výzkumné části diplomové práce jsem zvolila kvalitativní metodu, poněvadž zkoumaná problematika disponuje pouze omezeným počtem respondentů a tudíž kvantitativní metoda nepřichází v úvahu.

Ke sběru dat jsem užila dotazníkové šetření. Byl užit dotazník kombinovaný, tedy otázky otevřené i uzavřené. Dotazníky byly osobně předány skupině respondentů. Dotazník byl zadáván metodou tužka-papír.

Dotazníkové šetření bylo vyhotoveno zvláště pro skupinu sociální a zvláště pro skupinu profesní. Toto dvojí vyhotovení bylo provedeno z důvodu domněnky jiné právní znalosti, respektive jiného právního názvosloví. Uvedené se potvrdilo i provedeným předběžným zkoumáním na menším počtu zkoumaných osob. Předběžné dotazníkové vyhodnocení na menším počtu vzorku zkoumaných osob bylo provedeno k pochopení a zpřesnění zadaných otázek a zjištění časové náročnosti.

V úvodu obou částí dotazníku byl respondent seznámen s jeho účelem a ujištěn o své anonymitě. V závěru dotazníku bylo uvedeno poděkování za čas strávený při vyplňování dotazníku.

Dotazníkové šetření bylo rozděleno na dvě části:

- první část osobnostní.
- druhá část obsahovala otázky důležité k zodpovězení výtýčených hypotéz a cílů. Byla rozdělena na část obecnou a konkrétní.

b) Metody sloužící ke zpracování dat

Ke zpracování dat byly použity programy Microsoft Office 2003 - Excel a Word.

4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.

a) Dotazníkového šetření z řad sociální skupiny se zúčastnilo celkem 50 respondentů. Z toho 25 respondentů z domova pro seniory a 25 z řad rodinných příslušníků policistů České republiky. Pohlaví: 9 (18 %) mužů a 41 (82 %) žen. Respondentů ve věkové rozmezí 60 - 65 let bylo 18 (36 %), 66 - 70 let 17 (34 %), 71 - 75 let 1 (2 %), 76 let a více 14 (28 %). Vzdělanostní struktura respondentů: základní vzdělání uvedli 4 (8 %), vyučen 11 (22 %), středoškolské 18 (36 %) a vysokoškolské vzdělání 17 (34 %).

b) Dotazníkového šetření z řad profesní skupiny se zúčastnilo celkem 50 respondentů, z toho 40 (80 %) mužů a 10 (20 %) žen. Ve věku do 30 let se šetření zúčastnilo 14 (28 %) respondentů, v rozmezí let 31 – 40 20 (40 %) respondentů, 41 – 50 let 16 (32 %) respondentů, nad 51 let a více žádný respondent. Délku praxe do 10 let uvedlo 23 (46 %) respondentů, 10 - 15 let 10 (20 %) respondentů, 15 - 20 let 8 (16 %) respondentů a nad 21 let 9 (18 %) dotazovaných.

Vzdělanostní strukturu respondentů tvořilo 8 (16 %) dotazovaných se středoškolským vzděláním a vysokoškolské vzdělání uvedlo 42 (84 %) respondentů. Vyšší odborné vzdělání neuvedl žádný z dotázaných. Ve vedoucí funkci bylo 9 (18 %) dotazovaných a 41 (82 %) liniových zaměstnanců.

4.4 Hypotézy

Provedeným výzkumem měly být potvrzeny či vyvráceny stanovené hypotézy.

Hypotézy:

H1 Profesní skupina má větší povědomost o základních lidských právech než skupina sociální.

H2 Senioři, kteří mají v rodinném prostředí příslušníka PČR mají větší povědomí o svých právech a ochraně jejich osoby než senioři v domovech pro seniory.

H3 Senioři nepocítují potřebu chránit svá práva z důvodu jiného hodnotového žebříčku. Ochrana osoby není u seniorů v hodnotovém žebříčku na prvních místech oproti skupině profesní.

4.5 Zpracování dat

Nejprve jsem provedla přezkoumání dat uvedených v dotaznících. Celkově bylo vydáno u sociální skupiny 50 dotazníků, resp. 25 dotazníků klientům Domova důstojného stáří a 25 dotazníků rodinným příslušníkům policistů Policie České republiky. Všechny dotazníky byly vráceny zpět a byly řádně vyplněny. V profesní skupině bylo rozdáno 60 dotazníků. Z uvedených šedesáti dotazníků jich bylo vráceno 54. Mezi dotazníky byly tři dotazníky, které museli být vyloučeny pro neúplnost vyplněných dat a jeden pro nesprávnost, resp. špatné pochopení zadání. Výsledky dotazníkového šetření jsem zpracovala do tabulek pro analýzu údajů a formulování závěrů. Pro větší přehlednost jsem vytvořila grafy s bližšími charakteristikami.

V úvodu obou dotazníků byly oběma skupinám položeny totožné otázky. První zkoumala osobnostní hodnoty dotazovaných. Bylo dáno 11 možností, kdy respondenti měli ohodnotit bodovou škálou 1 až 11 hodnotu od nejdůležitější po méně důležitou. Cílem bylo zjistit jak si na žebříčku hodnot jednotlivých skupin stojí ochrana vlastní osobnosti. Jako osobnostní hodnoty byly uvedeny dobré zdraví, spokojený partnerský vztah, šťastné děti, vnoučata, dobří přátelé, ochrana vlastní osoby, příjemný život v dostatku, duchovně orientovaný život, získávání informací o světě, práce pro druhé, pro společnost, vlastní majetek a cestování.

Přehled odpovědí na otázku „Osobnostní hodnoty“

Tabulka č. 10 **Ochrana osobnosti na žebříčku osobnostních hodnot**

hodnotová škála/ skupina	4	5	6	7	8	9	10	11
senioři DDS	11	12	2					
senioři PČR	9	9		3			4	
policisté		4	29		4	4	5	4

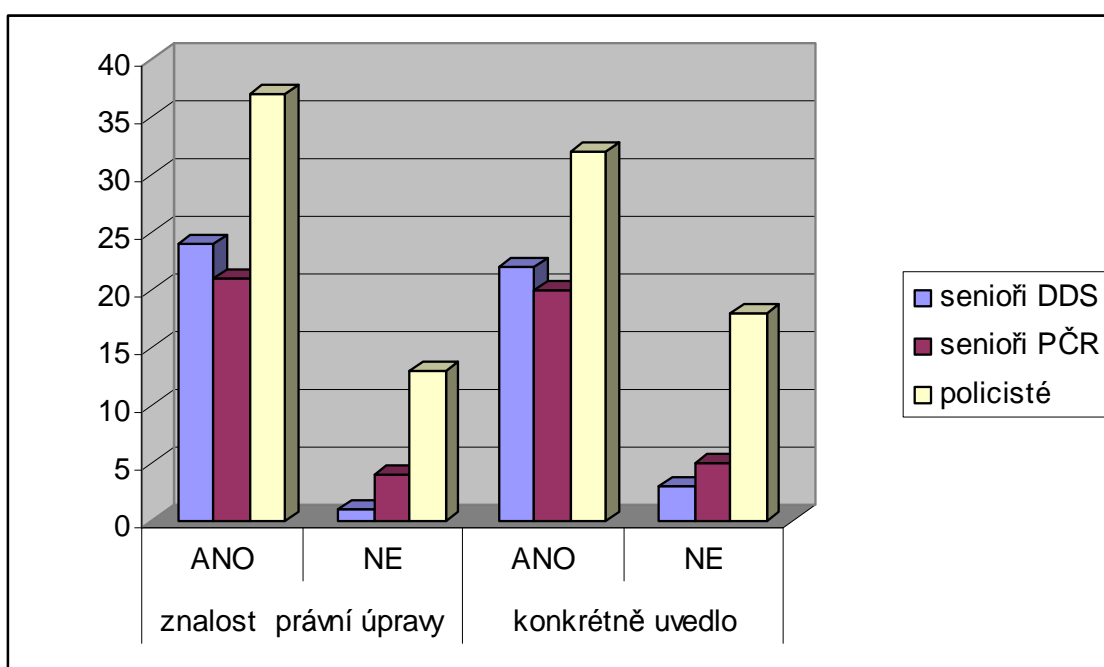
Vyhodnocením otázky týkající se osobnostních hodnot respondentů bylo zjištěno, že senioři žijící v Domově důstojného stáří přikládají otázce ochrany osobnosti větší hodnotu než senioři žijící v rodinném prostředí příslušníků policie České republiky. Policisté uváděli nejčastěji ochranu osobnosti na 6 místě v žebříčku osobnostních hodnot. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že ochranu osobnosti nejvíce upřednostňují senioři z prostředí domova pro seniory.

Přehled odpovědí na otázku: „Znáte konkrétní právní normy upravující oblast ochrany osobnosti“

Tabulka č. 11 Znalost právní úpravy

skupina	znalost právní úpravy		konkrétně uvedlo	
	ANO	NE	ANO	NE
senioři DDS	24	1	22	3
senioři PČR	21	4	20	5
policisté	37	13	32	18

Graf č. 1 Znalost osobnostních práv s porovnáním skutečně uvedených

Z vyhodnocení otázky ke znalosti osobnostních práv vyplynulo, že Senioři z DDS znají svá osobnostní práva ve 24 případech. Jeden odpověděl na uvedou otázku - ne. Při kontrolní otázce k vyjmenování osobnostních práv uvedlo konkrétní osobnostní právo 22 dotazovaných, 3 dotazovaní uvedli odpověď - nevím. Senioři z řad rodinných příslušníků odpověděli na první položenou otázku 21 x ano a 4 x ne, kdy na kontrolní otázku 22 respondentů uvedlo konkrétní osobnostní právo a 5 uvedlo, že neví, popř. nezná. Policisté v 37 případech uvedli odpověď ano a v 13 případech odpověď ne. Při kontrolní otázce uvedlo 32 respondentů platnou odpověď a 18 respondentů neuvedlo konkrétní právní normu upravující ochranu osobnosti.

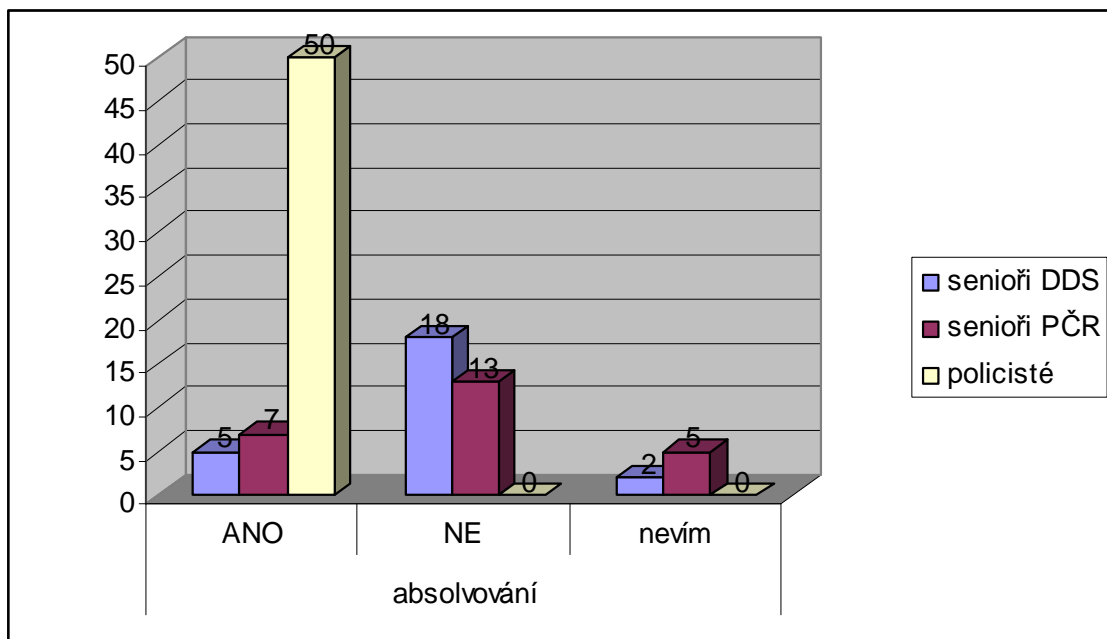
Přehled odpovědí na otázku „Absolvoval jste přednášku či školení na téma ochrana lidských práv“

Tabulka č. 12 **Absolvování přednášky z oblasti ochrany lidských práv**

skupina	absolvování		
	ANO	NE	nevím
senioři DDS	5	18	2
senioři PČR	7	13	5
policisté	50	0	0

Vyhodnocením otázky, týkající se absolvování přednášky či školení z oblasti ochrany lidských práv bylo zjištěno, že 5 respondentů z řad seniorů DDS se zúčastnilo uvedené přednášky či školení. Účast na přednášce či školení uvedlo 7 respondentů z řad seniorů z rodinného prostředí policistů PČR. Všichni respondenti z řad profesní skupiny uvedli kladnou odpověď, tedy ano. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že všichni zkoumaní policisté se zúčastnili přednášky či školení o lidských právech.

Graf č. 2 Absolvování přednášky z oblasti ochrany lidských práv

Přehled odpovědí na otázku „Zabýval jste se někdy ochranou své osoby“

Tabulka č. 13 Vyhodnocení otázky „Zabýval jste se někdy ochranou své osoby“

skupina	ANO	NE
senioři DDS	0	25
senioři PČR	5	20
policisté	9	41

Vyhodnocením otázky bylo zjištěno, že 5 seniorů se zabývalo ochranou jejich osoby, kdy se jednalo o seniory z řad rodinných příslušníků policistů, z toho byly 4 ženy a 1 muž. V profesní skupině řešilo otázku ochrany osobnosti 9 policistů.

V dotaznících byly dále otázky týkající se již konkrétně sociální skupiny nebo profesní skupiny. Otázky byly z oblasti ochrany osobnosti, ale zaměřeny cíleně na oblasti, se kterými přichází do styku jen konkrétní vybraná skupina.

SENIORI

Jak jsem již uvedla senioři jsou snadnou obětí pachatelů trestné činnosti. Z uvedených statistik vyplývá, že nejčastější trestnou činností páchanou na seniorech je majetková trestná činnost.

Přehled odpovědí na otázku „*Cítíte se v bezpečí*“

Tabulka č. 14 **Pocit bezpečí**

znak	frekvence odpovědi
ano	41
ne	4
nevím	5

Vyhodnocením otázky bylo zjištěno, že 41 seniorů se v současné době cítí v bezpečí. 4 respondenti zvolili možnost ne. Možnost nevím - uvedlo 5 seniorů. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že 82 % seniorů se cítí v bezpečí.

Přehled odpovědí na otázku „*Stal/a jste se obětí trestného činu*“

Tabulka č. 15 **Počet obětí trestného činu**

znak	frekvence odpovědi
ano	5
ne	41
nevím	4

Komentář:

Všichni respondenti využili nabízenou škálu možností k zodpovězení této otázky, vyjma jedné seniorky, která vybrala možnost ne, ale poznamenala, že byla okradena o peněženku.

Z vyhodnocení této otázky vyplývá, že 41 seniorů se nestalo obětí trestného činu, vyjma 4 seniorů, kteří nevědí, zda na jejich osobě byl spáchán trestný čin. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na 10 % seniorů byl spáchán trestný čin.

Přehled odpovědí na otázku „*Víte jak postupovat v případě špatného zacházení s vaší osobou*“

Tabulka č. 16 „**Víte jak postupovat v případě špatného zacházení s vaší osobou**“

znak	frekvence odpovědi
ano	46
ne	4

Z vyhodnocení otázky vyplynulo, že 92 % seniorů ví, jak postupovat v případě, že je s jejich osobou špatně zacházeno.

Přehled odpovědí na otázku „*Víte na koho se obrátit pokud se s vaší osobou špatně zachází*“

Tabulka č. 17 „**Víte na koho se obrátit pokud se s vaší osobou špatně zachází**“

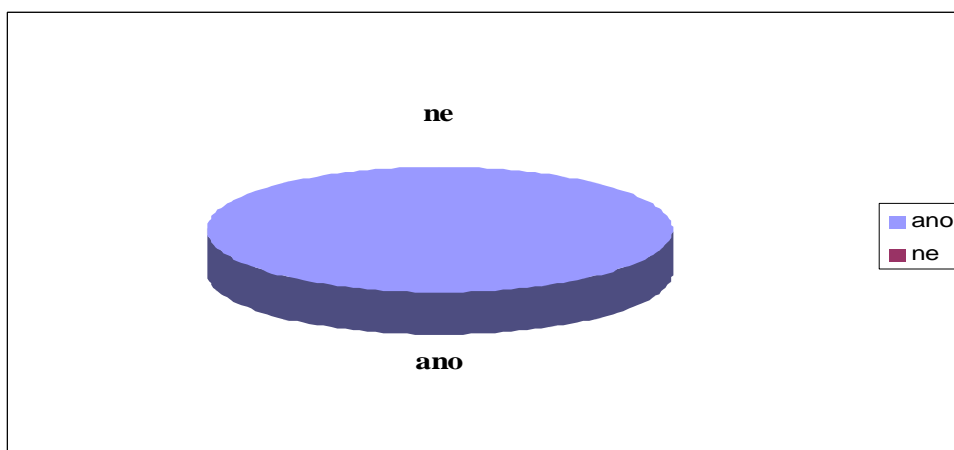
znak	frekvence odpovědi
ano	46
ne	4

Z vyhodnocení otázky vyplynulo že 92 % seniorů ví, na koho se obrátit v případě, že je s jejich osobou špatně zacházeno.

Přehled odpovědí na otázku „*Můžete odmítnout poskytnutí vašich osobních údajů*“

Odpověď na tuto otázku byla ve všech případech kladná, tedy ano - mohu odmítnout poskytnutí svých osobních údajů osobě, která na ně nemá právo.

Graf č. 3 Možnost odmítnutí poskytnutí osobních údajů

V rámci celé České republiky existuje celá řada organizací zabývajících se seniory. K tomuto tématu více pojednává kapitola 2 této diplomové práce. Z pohledu seniora a jeho ochrany jsou tyto organizace důležité, například pro jeho sociální začleňování, orientaci v technologickém světě a kontakt s ostatními seniory.

Přehled odpovědí na otázku „Co si představujete pod pojmem organizace seniorů a čím se zabývá“

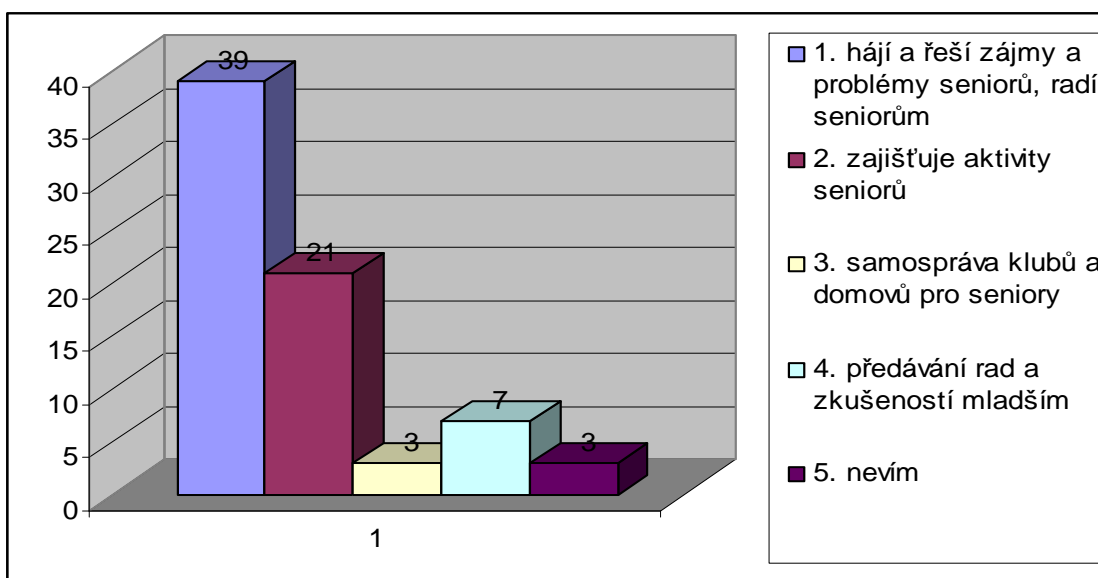
Tabulka č. 18 Představa o pojmu organizace seniorů – seniři DDS

znak	frekvence odpovědi
1. hájí a řeší zájmy a problémy seniorů, radí seniorům	15
2. zajišťuje aktivity seniorů	13
3. samospráva klubů a domovů pro seniory	/
4. předávání rad a zkušeností mladším	4
5. nevím	2

Tabulka č. 19 **Představa o pojmu organizace seniorů – senioři z řad PČR**

znak	Frekvence odpovědi
1. hájí a řeší zájmy a problémy seniorů, radí seniorům	24
2. zajišťuje aktivity seniorů	8
3. samospráva klubů a domovů pro seniory	3
4. předávání rad a zkušeností mladším	3
5. nevím	1

graf č. 4 **Představa o pojmu organizace seniorů – společně**

Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že variantu 1 – uvedlo celkově 39 respondentů, z toho 26 dotazovaných jako jedinou možnost. Možnost 2 - uvedlo celkově 28 respondentů, z toho 4 dotazování samostatně. Variantu 3 - uvedli 3 respondenti, samostatně nikdo. Možnost 4 - uvedlo 7 respondentů, samostatně nikdo. Možnost nevím 3 respondenti. Kombinaci variant 1 a 2 - 10 dotazovaných, kombinaci možností 1 až 4 - 3 dotazování. Kombinaci variant 2 a 4 - uvedli 4 dotazování.

Dále bylo zjišťováno, zda respondenti znají konkrétní organizace pro seniory a jestli jsou vybraní senioři členy nějaké organizace.

Přehled odpovědí na otázku „*Jaké znáte konkrétní organizace pro seniory*“

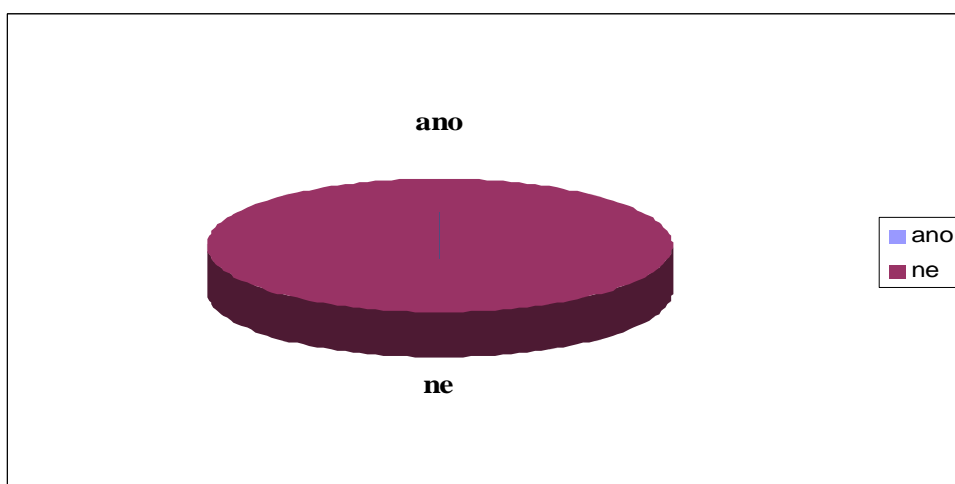
Tabulka č. 20 **Znalost konkrétní organizace pro seniory**

znak	frekvence odpovědi
ano, znám	13
něco jsem o nich zaslechl	25
nikdy jsem o nich neslyšel	12

Z vyhodnocení uvedené otázky vyplynulo, že 13 seniorů zná konkrétní organizace zabývající se otázkou seniorů. Na možnost – něco jsem o nich zaslechl – odpovědělo 25 respondentů. Odpověď – nikdy jsem o nich neslyšel – uvedlo 12 dotazovaných.

Přehled odpovědí na otázku „*Jste členem organizace pro seniory*“

Graf č. 5 **Počet respondentů v organizacích pro seniory**

Z vyhodnocení odpovědí na otázku „zda jste členem organizace pro seniory“, vyplynulo, že žádný z dotázaných není členem organizace pro seniory.

Na otázku sociálních služeb byly zaměřeny otázky jak v obecné části dotazníku tak pro zpětnou vazbu a zajištění pravdivosti i v konkrétní části dotazníkového šetření. Sociální službou se rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

Přehled odpovědí na otázku „*Víte co jsou sociální služby*“

Tabulka č. 21 **Znalost termínu sociální služba**

znak	frekvence odpovědi
ano	38
ne	12

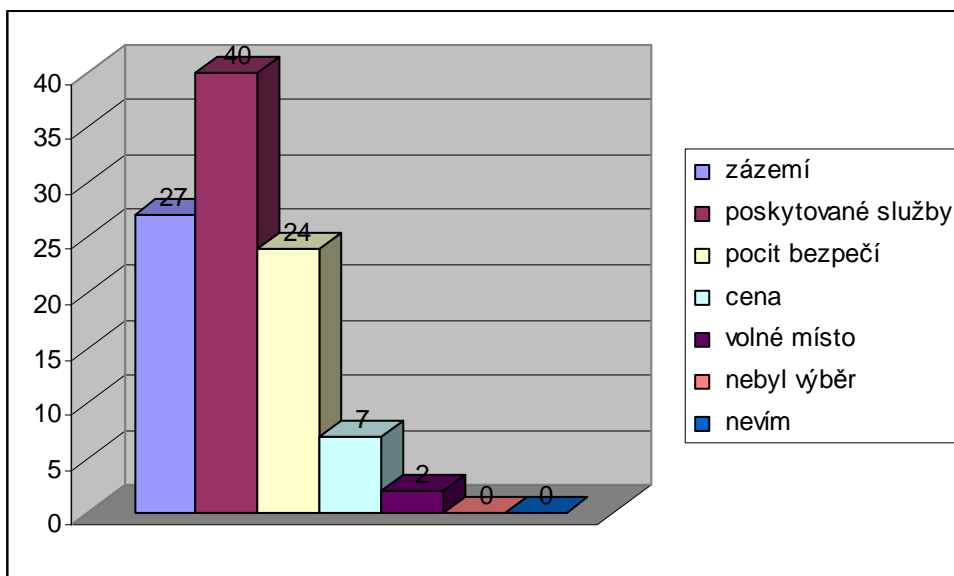
Přehled odpovědí na otázku „*Jaký důvod, jste měl/a nebo by jste měl/a pro využití sociálních služeb*“

Komentář:

Otázka byla otevřená, tedy bez možnosti volby. Pro účely vyhodnocení byly odpovědi se stejným významem zahrnuty pod jednu položku. Mezi nejčastější odpověď patřilo špatné zdraví a nemoc, což uvedlo 21 seniorů. Stáří uvedlo 7 dotazovaných a stejný počet i samotou. Ztrátu soběstačnosti a nemohoucnost uvedlo 12 dotazovaných. Finanční důvody 7 dotazovaných. Jedna respondentka uvedla důvod pro využití sociální služby využití služeb pečovatelské služby. Odpověď žádný důvod uvedlo 10 dotazovaných.

Přehled odpovědí na otázku „*Jaké faktory byly nebo by byly rozhodující pro výběr domova pro seniory*“

Graf č.6 **Faktory rozhodující pro výběr domova pro seniory**

V otázce týkající se faktorů, které byly nebo by byly rozhodující pro výběr domova pro seniory, bylo na výběr 7 variant. Všichni dotazovaní zvolili buď jednu nebo více variant, kromě jedné ženy, která uvedla „do domova jít nechci“. Z porovnání seniorů mimo Domov důstojného stáří se seniory z Domova důstojného stáří nebyl zjištěn rozdíl v pohledu na důvod výběru domova. Obyvatelé domova důstojného stáří uvedli tyto faktory, které byly rozhodující pro výběr domova: 13 respondentů uvedlo první tři varianty, 5 respondentů variantu 1 a 3 (z toho jedna paní doplnila variantu jedna o dodatek „Nemám, kdo by se o mě a manžela staral, nemám děti a rodina je daleko“), první čtyři varianty uvedli 2 senioři, variantu 1, 2, 4, 5 - 1 obyvatel DDS, 4 respondenti zvolili variantu 2, tedy poskytované služby.

Senioři z řad příslušníků Policie ČR by jako důvod rozhodující pro výběr domova volili: Variantu 2 uvedlo 10 dotazovaných. Variantu zázemí a poskytované služby uvedli 4 respondenti. 3 respondenti vybrali varianty zázemí, poskytované služby a pocit bezpečí. Možnost pocit bezpečí uvedli 2 dotazovaní. Poskytované služby a cenu zvolili 4 respondenti. Jedna respondenta uvedla, že do domova být umístěna nechce.

Přehled odpovědí na otázku „Víte, že existují standardy kvality pro hodnocení domů pro seniory“

Tabulka č. 22 **Standardy kvality**

znak	frekvence odpovědi
ano	12
ne	38

Z vyhodnocení otázky, týkající se znalosti standardů kvality vyplynulo, že 12 seniorů zná standardy kvality (10 seniorů z DDS a 2 senioři z řad příslušníků PČR). 38 seniorů vybralo možnost - ne.

POLICISTÉ

Přehled odpovědí na otázku „Přicházíte, v souvislosti s Vaším pracovním zařazením, do styku s osobními údaji jiných osob“

Tabulka č. 23 **Práce s osobními údaji**

znak	frekvence odpovědi
ano	50
ne	0

Přehled odpovědí na otázku „Lze se domnívat, že právní norma, jenž upravuje ochranu osobnosti, Vám spíše ztěžuje pracovní výkon při plnění Vašeho služebního úkolu“

Tabulka č. 24 **Služební výkon x právní úprava ochrany osobnosti**

znak	frekvence odpovědi
ano	46
ne	4

Přehled odpovědí na otázku „*Domníváte se, že získané údaje od jiných osob jsou z Vaší strany dostatečně zabezpečeny proti zneužití*“

Tabulka č. 25 **Zabezpečení získaných osobních údajů ze strany policistů**

znak	frekvence odpovědi
ano	42
ne	8

Přehled odpovědí na otázku „*Domníváte se, že Policie České republiky, resp. jí vydané interní akty řízení a závazné pokyny dostatečně zabezpečují zneužití údajů získaných od jiných osob*“

Tabulka č. 26 **Zabezpečení získaných osobních údajů ze strany policie**

znak	frekvence odpovědi
ano	24
ne	26

Přehled odpovědí na otázku „*Upravují zákony České republiky dostatečně ochranu práv policistů*“

Tabulka č. 27 **Práva policistů – z pohledu zákonů**

znak	frekvence odpovědi
ano	7
ne	43

Přehled odpovědí na otázku *„Domníváte se, že ze strany Policie ČR jsou dostatečně chráněna Vaše osobní práva“*

Tabulka č. 28 Práva policistů – z pohledu Policie ČR

znak	frekvence odpovědi
ano	19
ne	31

Přehled odpovědí na otázku *„Využil/a jste někdy služeb organizací zabývajících se ochranou práv v zájmu ochrany své osobnosti“*

Tabulka č. 29 Využití organizací – ochrana vlastní osoby

znak	frekvence odpovědi
ano	1
ne	49

Přehled odpovědí na otázku *„Využil/a jste služeb organizací zabývajících se ochranou práv v zájmu ochrany Vašich blízkých“*

Tabulka č. 30 Využití organizací – ochrana osob blízkých

znak	frekvence odpovědi
ano	0
ne	50

4.6 Analýza dat a jejich interpretace

V této části byly analyzovány předem stanovené hypotézy.

H1 Profesionální skupina má větší povědomost o základních lidských právech než skupina sociální.

Ze získaných informací vzorku respondentů se nepotvrdilo, že by profesionální skupina policistů více vnímala ochranu své osobnosti než skupina sociální. Z průzkumu naopak vyplynulo, že sociální skupina vnímá ochranu vlastní osobnosti více než skupina profesionální.

H2 Seniori, kteří mají v rodinném prostředí příslušníka PČR mají větší povědomí o svých právech a ochraně jejich osoby než seniori v domovech pro seniory.

Provedeným dotazníkovým šetřením došlo k vyvrácení této hypotézy. Seniori využívající služeb domova pro seniory, resp. Domova důstojného stáří Betanie, mají větší povědomí o svých právech a ochraně své osoby než seniori v rodinném prostředí příslušníků Policie české republiky.

H3 Seniori nepociťují potřebu chránit svá práva z důvodu jiného hodnotového žebříčku. Ochrana osoby není u seniorů v hodnotovém žebříčku na prvních místech oproti skupině policistů.

Provedeným dotazníkovým šetřením došlo k vyvrácení této hypotézy. Více jak polovina zkoumaného vzorku policistů sice uvedla ochranu jejich osoby blíže k horní hranici hodnotového žebříčku, ale jiní až na posledním místě svého hodnotového žebříčku. Seniori uváděli ochranu jejich osoby v horní části hodnotového žebříčku.

Vzhledem k získaným výsledkům a jejich analýze lze konstatovat, že cíl diplomové práce byl splněn.

Závěr

Moderní doba klade velký důraz na lidskou svobodu, na uvolnění každého člověka z vnějších tlaků a překážek, které mu brání stát se plně osobou. Současná zkušenost však ukazuje, že vnější, občanská svoboda je sice nutnou podmínkou osobního rozvoje, ne však podmínkou dostačující, aby se člověk mohl stát osobou v plném slova smyslu.

Mnoho mladých lidí se připravuje na povolání, která se zabývají lidmi. Jsou to například budoucí učitelé, vychovatelé, sociální pracovníci, psychologové, právníci, novináři, politici. Právě od učitelů, vychovatelů bychom měli chtít, aby děti nejen něco naučili, ale pomohli se jim stát dospělými lidmi, tedy osobami. Naučme je nést odpovědnost, schopnost přičítat si své činy a nést i jejich důsledky.

V úvodu diplomové práce jsem napsala, že člověk pokud chce něčeho dosáhnout musí se umět tvářit, například, že se nebojí silnějšího soupeře. Ale každý z nás by měl hlavně zůstat „sám sebou“. Děti si hrají na dospělé a tváří se, že jsou starší. Být sám sebou totiž neznamena být a zůstat tím, čím jsme, ale i to čím se chceme stát. Zákony jak České republiky, tak mezinárodní povahy nám dávají možnost nepodlehout tlaku a svoje činy a postoje vést k tomu, aby jsme neporušovali zákonem stanovené normy a pravidla. Člověk nikdy nejedná sám za sebe, ale svými činy ovlivňuje životy ostatních.

Cílem diplomové práce bylo zodpovědět otázky, co jsou a jak se vyvíjela osobnostní práva a jak jsou vnímány vybranou sociální a profesní skupinou. Při zpracování diplomové práce jsem se zaměřila na historický vývoj právních norem v oblasti ochrany osobnosti, na právní úpravu ochrany osobnosti a organizace zabývající se ochranou osobnosti. Výše uvedené bylo zpracováváno se zaměřením na regionální problematiku města Brna. Vybranou sociální skupinou byli senioři z Domova důstojného stáří Betanie a senioři z řad rodinných příslušníků policistů. Profesní skupinu tvořili policisté zařazení u Policie České republiky, Krajského ředitelství Jihomoravského kraje Brno.

Studiem literatury, návštěvou a osobní návštěvou v Domově důstojného stáří Betanie, provedeným výzkumem a následným zpracováním podkladů jsem dospěla k závěru, že v rámci mé diplomové práce jsem objasnila a potvrdila stanovené hypotézy a cíle, které se týkaly ochrany osobnosti, jejich práv a přiblížila jsem dle možností pohled na ochranu osobnosti z pohledu seniorů a policistů.

Svoji práci bych chtěla věnovat širší veřejnosti, aby lépe poznala svá osobnostní práva, věděla co si pod tímto pojmem představit a co se za ním skrývá. Poznala nejen možnosti své ochrany, ale i postihy, které hrozí za jejich nedodržování. Také bych byla ráda, kdyby tato práce sloužila jako materiál, který by mohl doplnit chybějící informace ohledně ochrany osobnosti jak sociální, tak profesní skupiny na území České republiky s přihlédnutím k regionu města Brna.

Závěrem chci říci, že každý z nás se může svým přičiněním zasloužit o to, aby naše základní lidská práva byla uznávána. Právo na ochranu osobnosti je široký a různorodý soubor dílčích práv, který poskytuje fyzické osobě soukromoprávní ochranu osobnostních práv.

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila dvě skupiny. Skupinu sociální, kterou tvořili senioři a profesní skupinu, kterou byli policisté. Tyto dvě skupiny jsem si vybrala proto, protože policie by měla naše práva chránit a stáří je etapou života, která čeká každého z nás a neměli bychom jej ignorovat.

Anotace

Diplomová práce na téma Právní aspekty ochrany osobnosti v České republice - s přihlédnutím k regionu města Brna se zabývá ochranou osobnosti. Popisuje historický vývoj právních norem, obecnou právní úpravu osobnosti, organizace, které poskytují pomoc při ochraně osobnosti a právní prostředky ochrany osobnosti.

Ochrana osobnosti byla v práci zaměřena na vybranou sociální a profesní skupinu. Sociální skupinou byli senioři z Domova důstojného stáří Betanie a senioři z rodinného prostředí příslušníků Policie České republiky. Profesní skupinu tvořili policisté zařazení u Policie České republiky, Krajského ředitelství Jihomoravského kraje Brno.

Annotation

The master's thesis on the theme "The legal aspects of the protection of personality in the Czech Republic – with respect to the region of the city of Brno" deals with the protection of personality. It describes the historical development of the rules of law, general legal regulations of the personality, organizations which administer relief with the protection of personality and legal means of the protection of personality.

The protection of personality was aimed in this thesis on a specified social and professional group. The social group were seniors from a dignified old age home Betanie and seniors from a family environment of members of Police of the Czech Republic. The professional group was represented by the policemen from Police of the Czech Republic, Regional headquarters of The South Moravian Region Brno.

Klíčová slova

Ochrana osobnosti, osobnost, právo, senior, policista, Policie České republiky, lidská práva, sankce, zákon.

Key words

Protection of personality, personality, right, senior, policeman, Police of the Czech Republic, common rights, sanction, law

Seznam použité literatury

1. Literatura

- Čapek, J. *Právníký slovník evropské ochrany lidských práv*. Praha: Orac, 2002. 439 s. ISBN 80-86199-55-X
- Flegl, V. *Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1998. 325 s. ISBN 80-7179-204-7
- Jehlička, O. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H.BECK, 2003. 1195 s. ISBN 80-7179-797-9
- Jílek, D., Chutná, M. *Vybrané prameny k ochraně lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita v Brně – právnická fakulta, 1992. 256 s. ISBN 80-210-0506-8
- Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecitý, V. *Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Linde, 2004. 435 s. ISBN 80-7201-484-6
- Kohoutek, R. *Poznávání a utváření osobnosti*, Brno: akademické nakladatelství CERM, 2001. 275 s. ISBN 80-7204-200-9
- Komárková, B. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1990.
- Kraus, B. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2
- Lukášek, L. *Vývoj lidské dimenze (ochrany lidských práv a základních svobod) v komentovaných dokumentech – I. díl*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica, 2003. 485 s. ISBN 80-245-0528-2
- Lukášek, L. *Vývoj lidské dimenze (ochrany lidských práv a základních svobod) v komentovaných dokumentech – II. díl*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica, 2003. 408 s. ISBN 80-245-0529-0
- Mates, P. *Ochrana osobních údajů*. Praha: Karolinum, 2002. 73 s. ISBN 80-246-0469-8
- Matoušková, M. *Osobní údaje a jejich ochrana*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2003. 416 s. ISBN 80-86395-50-2
- Pavlíček, V. *Občanská a lidská práva*. 1. vyd. Praha: Aleko, 1992. 127 s.
- Sokol, J. *Filosofická antropologie: Člověk jako osoba*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 224 s. ISBN 80-7178-627-6
- Sudre, F. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 364 s. ISBN 80-210-1485-7
- Tournier P. *Osoba a osobnost*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1998. 190 s. ISBN 80-85495-78-3
- Zoubek, V., Bílek, P. *Lidská práva a policie (v kontextu právního státu)*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 152 s. ISBN 80-7251-057-6
- Zoubek, V. *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2004. 463 s. ISBN 80-86473-75-9

2. Právní předpisy a důvodové zprávy

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb. o Vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR

Zákon č. 101/2000 Sb. o Ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník

Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb. o Trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 256/1992 Sb. o Ochraně osobních údajů v informačních systémech

Zákon č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky

Zákon č. 361/2003 Sb. o Služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

Zákon č. 108/2006 Sb. o Sociálních službách

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

3. Dokumenty

Směrnice č. 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem těchto údajů

Úmluva č. 108 o ochraně jednotlivců se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů

Charta Organizace spojených národů

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8

4. Informační zdroje

<http://cs.wikipedia.org>

<http://portal.gov.cz>

<http://www.amnesty.cz>

<http://www.betanie.eu>

<http://www.brno.cz>

<http://www.concourt.cz>

<http://www.czso.cz>

<http://www.eu2009.cz>

<http://www.euroskop.cz>

<http://www.helcom.cz>

<http://www.helpnet.cz>

<http://www.justice.cz>

<http://www.kr-jihomoravsky.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.nssoud.cz>

<http://www.osn.cz>

<http://www.pecujici.cz>

<http://www.radaevropy.cz>

<http://www.rscr.cz>

<http://www.transparency.cz>

<http://www.uoou.cz>

<http://www.vlada.cz>